

<http://kefad.ahievran.edu.tr>

Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi

ISSN: 2147 - 1037

Gender Roles in Illustrated Children's Books: An Example of the Reading Fish Electronic Library

Nurbanu Şeren
Mücahit Aydoğmuş
Seyit Ateş

Article Information

DOI: 10.29299/kefad.1119177

Received: 20.05.2022

Revised: 12.08.2022

Accepted: 09.10.2022

Keywords:

Reading Fish Electronic
Library,
Gender Roles,
Illustrated Children's Books

Abstract

This study investigated the linguistic and non-linguistic elements of illustrated children's books in the Reading Fish (Okuyan Balık) Electronic Library (RFEL) by the Ministry of Education, the Republic of Turkey in terms of gender roles. This electronic library, which can be accessed easily and free of charge, allows a wide audience, including small and visually challenged children, to benefit from these books, thanks to audiobooks. The study adopted a qualitative research design. Data were collected through document review using a "Questionnaire for Book Review in terms of Gender" developed by the researchers. The data were analyzed using descriptive analysis. The following themes emerged: (1) gender, (2) colors of clothes and personal belongings, (3) occupations, (4) actions, (5) toys, and (6) venues. Although there is a change in favor of women in terms of gender distribution and the use of venues, gender roles have been perpetuated in terms of other themes. We discussed the results based on the results of previous studies and recommended ensuring gender equality in illustrated children's books.

Resimli Çocuk Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi Örneği

Makale Bilgileri

DOI: 10.29299/kefad.1119177

Yüklenme: 20.05.2022

Düzeltilme: 12.08.2022

Kabul: 09.10.2022

Anahtar Kelimeler:

Okuyan Balık Elektronik
Kütüphanesi,
Toplumsal Cinsiyet Rollerini,
Resimli Çocuk Kitapları

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilkökul öğrencileri için hazırlanmış olan Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi'nde yer alan resimli çocuk kitaplarının dilsel ve dil dışı öğelerini toplumsal cinsiyet rollerini açısından incelemektir. Kolay ve ücretsiz erişim sağlanabilen bu elektronik kütüphane; kitapların seslendirilmesi sayesinde küçük yaş grupları ve görme engelli çocukları da kapsayan geniş bir kitlenin bu kitaplardan faydalanabilmesine imkân vermektedir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, veriler doküman incelemesi yolu ile toplanmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan "Toplumsal Cinsiyete Yönelik Kitap İnceleme Formu" kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz ile çözümlenmiş; ilgili literatür çerçevesinde temalar kitaplardaki tüm karakterlerin cinsiyetleri, kıyafet ve kişisel eşyalarının renkleri, meslekleri, eylemleri, oyuncakları ve buldukları mekânlar olarak belirlenmiştir. Araştırmada karakter cinsiyetlerindeki dağılım ve mekânların kullanımı açısından kadınlar lehine değişim gözlenirse de diğer temalar açısından geleneksel cinsiyet rollerinin devam ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları literatürdeki diğer çalışmaların ışığında tartışılmış ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin resimli çocuk kitaplarında sağlanabilmesi adına birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Yazar 1: Nurbanu Şeren, Araştırma Görevlisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye, nurbanuseren@gmail.com, ORCID ID: 0000.0002.0119.1684

Sorumlu Yazar: Mücahit Aydoğmuş, Araştırma Görevlisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye, mucahit.aydogmus@omu.edu.tr, ORCID ID: 0000.0002.1418.1100

Yazar 3: Seyit Ateş, Profesör Doktor, Gazi Üniversitesi, Türkiye, seyitates@gmail.com, ORCID ID: 0000.0002.4498.0367

Atf için: Şeren, N., Aydoğmuş, M. & Ateş, S. (2022). Resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerini: okuyan balık elektronik kütüphanesi örneği. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 2399 – 2440.

Giriş

Toplumsal cinsiyet kavramı; kadın ve erkeklerin biyolojik farklılaşmaları ile ilişkili olarak sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan taşıdıkları özellikleri ifade etmektedir (Deaux, 1985; Gilbert ve Scher, 1999; Sherif, 1982). Bu özelliklerin toplum tarafından bireylere öğretilmesi, kadın ve erkeklere yönelik birtakım kalıp-yargıların oluşmasını sağlamaktadır. Cinsiyete ilişkin kalıp-yargılar, içinde bulunulan topluma göre değişiklik gösterse de temelinde kadın ve erkeğe ayrı sorumluluklar yüklenmesi yer alır (Kaynak, 2017). Kadın ve erkeklere toplum tarafından bu şekilde ayrı görevler atfedilmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasına neden olmaktadır. Bu roller, her iki cinsiyetin de toplumsal hayatta yer alma biçimini önemli ölçüde belirlemektedir (Ecevit, 2011). Örneğin kız çocukları için duygusal olma, nazik olma, evin sorumluluğunu üstlenme gibi roller öğretilirken (Cüceloğlu, 2006), erkek çocukları için güçlü olma ve otoriterlik gibi rollerin öğretildiği görülmektedir (Deaux, 1985; Günindi Ersöz, 2016). Bem'in (1974) cinsiyet rolü envanterinde kadınlar için duygusal, fedakâr, merhametli ve nazik kavramları yer alırken erkekler için bağımsız, cesur, kuvvetli, saldırgan gibi kavramlar yer almaktadır. Toplumun belirlediği bu roller; eğitim, sağlık, siyaset, spor gibi pek çok alanda her iki cinsiyeti de etkilemektedir. Bu durum da cinsiyetler arasında birtakım eşitsizlikleri ve sorunları beraberinde getirmektedir (Koçyiğit Özyiğit, 2019). Bu noktada toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına toplumdaki her bireyin farkındalık kazanması önemlidir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin inşasında başta aile olmak üzere arkadaş grupları, okul, medya, kitaplar gibi birçok unsur etkili olmaktadır. Tüm bu unsurlar toplumsal cinsiyet rollerinin somutlaşmasına zemin hazırlayarak çocukların bu rolleri içselleştirmesine etki eder (Connell, 1998). Çocuğun ilk sosyalleşme yeri olan aile; çocuklardan beklenen roller aracılığıyla hem bireysel cinsel kimliklerinin hem de toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin oluşturulduğu bir alan olarak görülmektedir (Aktaş, 2011). Anne ve baba, kendilerine ait olduklarını düşündükleri rol ve sorumlulukları yerine getirirler ve çocuklarına da yine bu rol ve sorumlulukları aktarırlar. Çocuklar ise gözlemediği ebeveynleri ile kendini özdeşleştirir, onları model olarak davranış ve değer yargılarını taklit ederler (Aytekin, Artan, Kangal, Çalışandemir ve Özkızıklı, 2016; Yavuzer, 1994). Bu durum, Freud tarafından geliştirilen psikanalitik kuramda da ortaya koyulmaktadır. Psikanalitik kurama göre kişi, bebeklik ve ergenlik arasındaki süreçte cinsel kimlik kazanmak için beş gelişim dönemi geçirmektedir. Bu gelişim dönemleri sırasıyla oral, anal, fallik, gizil ve genital dönem olarak isimlendirilmektedir. Sağlıklı bir şekilde bu gelişim dönemlerini tamamlayan birey, kişiliğini sağlam bir temele oturarak sonraki yaşamında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum geliştirmiş olur. Ayrıca çocuklar kendi cinsiyetindeki ebeveynleri ile kendilerini özdeşleştirerek cinsel kimliklerini oluşturmaktadır (Bacanlı, 2011; Barut, 2020; Deniz, 2009; Dökmen, 2015). Anne-babaların çocuklarının cinsiyetlerine uygun oyuncak tercihinde bulunmaları da toplumsal cinsiyet rollerinin aile içerisinde pekiştirildiğinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Peretti ve Sydney, 1984). Bazı çalışmalarda (Caldera, Huston ve O'Brein, 1989; Langlois ve Downs, 1980) ebeveyn davranışlarının, oyuncakların ve etkinliklerin

çocuklarda belirli davranış türlerini ortaya çıkaran özelliklere sahip olduğu, cinsiyete dayalı oyuncaklarla oynamanın gözlemlenen bazı davranışsal cinsiyet farklılıklarının kaynağı olabileceği ifade edilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin sunulduğu bir başka ortam ise medyadır. Medya, toplumun oluşturduğu cinsiyete dayalı rol anlayışını pekiştirici öğelerle desteklemektedir (Erbaş, 2019). Özellikle çocuklara yönelik olan ve kitle iletişim araçları yoluyla aktarılan reklamlar cinsel kimliklere ilişkin birçok davranış kodu ileten mesajlara sahiptir (Gündüz Kalan, 2010). Bugünün çocukları zamanlarının çoğunu televizyon karşısında ya da tablet, bilgisayar veya akıllı telefonlar aracılığıyla internette geçirmektedirler. Yarım asrı geçkin bir süredir televizyonlarla başlayan ekran bağımlılığı, farklı boyut ve içerik özelliğine sahip ekranlarla varlığını sürdürmektedir. Televizyonun en büyük tüketici kitlesinin ve en çok etkilenen grubun çocuklar olduğu gerçeği (Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı [EARGED], 2008) konunun önemini daha da artırmaktadır. Bu derece etkili olan bir aracın ailenin daimi bir üyesi olması ve her zaman evin başköşesinde oturtulması ise, çocuğun kişiliğinin ve cinsiyet rollerinin gelişiminde en az diğer aile üyeleri kadar söz sahibi olabilmesi anlamına gelmektedir. Öte yandan medya, ebeveynler ya da oyuncaklar gibi sadece belirgin cinsiyet rolleriyle ilgili kalıplar sunmamakta, cinsiyetsizliği vurgulayan birçok içeriği paylaşarak kişilik gelişimi açısından daha büyük tehlikelere davetiye çıkarabilmektedir. Medyanın bireylerin dil kullanımı, bilgi, duygu, düşünce, inanç, tutum ve davranışlarını etkileyebilecek çok büyük bir güce sahip olduğu dikkate alındığında; çocukların izledikleri programlardaki kişilerin ya da filmlerdeki karakterlerin yerine kendilerini koymaları nedeniyle özgün kimliklerinin etkilenebileceğini söylemek mümkündür. Araştırmacılar (Bacanlı, 2011; Barut, 2020; Cüceloğlu, 2006) çocukların kendi cinsiyetlerinde olan kişileri gözlemlediklerine ve taklit ettiklerine dikkat çekmektedirler. Medya vasıtasıyla sunulan kurgusal dünyada karşılaşılan cinsiyet rollerine dair olumsuz örneklerin cazip bir şekilde sunulması henüz bilinçlenmemiş çocukların kişilik gelişimi açısından büyük bir tehlike arz etmektedir. Bu konuda, özellikle çocukların kurgu ve gerçekliği birbirinden ayırt etmekte oldukça zorlandığını vurgulayan Göker (2015), dizilerde ya da diğer programlarda gördükleri davranışları sıkça yaşamlarına taşıma eğilimlerinin yüksek olduğuna dikkat çekmektedir. Medyanın çocuklar üzerindeki bu etkisi, Albert Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı ile de desteklenebilir. Sosyal öğrenme kuramına göre, bireyler toplumun beklediği rollere uygun davrandıklarında ödüllendirilir, uygun davranmadıklarında ise cezalandırılırlar. İçinde yaşanılan sosyal çevre duyuş, düşünüş ve davranışlarda etkili olmaktadır. Bu kuramda gözlem ve taklit önemli bir yer tutmaktadır. Kız çocukları ve erkek çocukları kendi cinsiyetlerinde olan kişileri gözlemler ve taklit eder (Bacanlı, 2011; Barut, 2020; Cüceloğlu, 2006).

Çocukların sağlıklı bir şekilde cinsiyet algılarının oluşturulabilmesi açısından erken yaşlardan itibaren iyi bir eğitimle yetiştirilmeleri gerekmektedir. Edebiyatla dijital teknolojilerin en temel ortak noktası, ikisinin de takipçilerine kurgulanmış gerçeklikler sunmasıdır. Ancak teknolojik araçlarla sunulan sanal gerçeklikten farklı olarak edebiyat, sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış bir yaşam

sunmaktadır. Çocukluk ve gençliği bir büyüme, gelişme ve olgunlaşma süreci olarak çeşitli gereksinimleri olan bir dönem olarak nitelendiren Sever (2006); çocuğun bu süreçte bilişsel, duyuşsal ve sosyal yönden gelişebilmeleri için sağlıklı uyaranlarla buluşturulması gerektiğini ifade etmektedir. Bu noktada toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi adına eğitim materyalleri önemli bir yer tutmaktadır (Sarıtaş ve Şahin, 2018). Bir eğitim materyali ve çocukların ilk karşılaştıkları araçlardan biri olan resimli çocuk kitapları ise, çocukların toplumsal cinsiyete yönelik gelişimlerini etkileyen önemli araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Gündüz Şentürk, 2015). Bunun sebebi, kitapların sosyal ve kültürel değerleri içinde barındırarak çocuklara dış dünyaya dair bir çerçeve sunmasıdır. Yansıttığı değerlere dayalı olarak, çocuklar neyin doğru neyin yanlış olduğunu ve toplumun onlardan ne beklediğine dair ipuçlarını resimli çocuk kitaplarından öğrenirler. Dolayısıyla toplumun isteklerini karşılayacağı düşünülen birtakım standartlara ait rolleri de resimli çocuk kitaplarından öğrenmiş olurlar (Taylor, 2003; Tsao, 2008; Weitzman, Eifler, Hokada ve Ross, 1972). Bu nedenle resimli çocuk kitaplarında cinsiyet rolleri uygun bir şekilde örneklendirilmeli, kadın ve erkeğe ilişkin kalıp yargılara yer verilmemelidir (Sever, 2010). Çocuklar cinsiyet ayrımcılığı içeren ve cinsel kimliklere ilişkin önyargılara yer veren kitaplardan uzak tutulmalıdır (Sever ve Aslan, 2012).

Ders kitaplarında ve çocuk edebiyatı ürünlerinde cinsiyet rollerinin incelendiği ulusal ve uluslararası nitelikte çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür. Yapılan çalışmalar, incelenen kaynakların nitelik ve niceliğine bağlı olarak bu konuda farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Ders kitaplarını inceleyen çalışmalara bakıldığında toplumsal cinsiyet rollerinin varlığını ortaya koyan araştırmalara rastlamak mümkündür. Örneğin Gümüšoğlu (2014) cumhuriyetten günümüze ders kitaplarını incelemiş ve birtakım kalıp yargıların hala ders kitaplarında yer aldığını görmüştür. Türkçe ders kitapları içerisinde Güney (2016) ile Kırbasoğlu Kılıç ve Eyüp (2011) altıncı sınıf ders kitaplarını; Satılmış (2019) beşinci sınıf ders kitaplarını; Yaylı ve Kitiş Çınar (2014) ise ortaokul ders kitaplarının tamamını incelemişler ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda birçok eksiklik tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Özdemir ve Balcı Karaboğa (2019) yaptıkları çalışmada matematik ders kitaplarını incelerken Sarıtaş ve Şahin (2018) hayat bilgisi ders kitaplarını, Sönmez ve Dikmenli (2021) ise sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemişler; toplumsal cinsiyet rollerinin bu kitaplarda da yer edindiğini ortaya koymuşlardır.

Resimli çocuk kitaplarını inceleyen çalışmalara bakıldığında ise Gündüz Şentürk (2015), Gürşimşek ve Günay (2005), Kaynak (2017), Salman Erden (2019) okul öncesi dönem çocuklarına hitap eden resimli çocuk kitaplarını incelemişler ve bu kitaplarda toplumsal cinsiyete yönelik kalıp yargıların bulunduğunu tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Anderson ve Hamilton (2005) da resimli çocuk kitaplarında kız ve erkek karakterlere kalıplaşmış rollerin yüklendiği sonucuna ulaşmıştır. Kok ve Findlay (2006) yaptıkları araştırmada ödüllü 25 Avustralya çocuk kitabını incelemişler ve kitapların cinsiyete ilişkin kalıp yargılardan kısmen arındırıldığını bulmuşlardır. McCabe, Fairchild, Granerholz, Percosolido ve Tope (2011) ise Amerika Birleşik Devletleri'nde 21. yüzyıl boyunca yayımlanan resimli

çocuk kitaplarında zaman içerisinde cinsiyet eşitliğinin daha çok vurgulandığını belirtmişlerdir. Yener (2020) de çalışmasında okul öncesi dönem çocukları için hazırlanmış ve ödül almış resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitliğine yer verildiğini bulmuştur.

Bu çalışmada ise “Okuyan Balık” Elektronik Kütüphanesi’nde yer alan resimli çocuk kitapları çalışmanın veri kaynağını oluşturmaktadır. Özellikle 2019 yılının sonunda ortaya çıkan ve tüm dünyaya yayılarak pandemi ilan edilmesine sebebiyet veren korona virüs salgını için, uzaktan eğitim kaçınılmaz bir yol olmuştur. Bu süreçte Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalar içerisinde Eğitim Bilişim Ağı’nın (EBA) güçlendirilmesinin yanı sıra “Okuyan Balık” Elektronik Kütüphanesi’nin hizmete açılması da yer almaktadır. Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi’nin “birinci sınıfta ve ilkokulda bulunan çocuklar için bilim insanlarının desteği ile oluşturulduğu, sesli bir elektronik kütüphane olduğu, çocukların okuma zevklerini geliştirmek, duygularını paylaşmalarını, hikayelerle birbirlerini tanımalarını ve empati yapmalarını sağlamak için özenle oluşturulduğu” belirtilmektedir. Ayrıca “kitap içeriklerinin hazırlanma sürecinde değerlerin dikkate alındığı, çocukların hayal güçlerini destekleyecek nitelikte hazırlandığı, yaş seviyelerine uygun içerikler olmasına dikkat edildiği” ifade edilmektedir. Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi’ndeki kitapların “çocukların duygusal, sosyal ve dil gelişimlerinin ilerlemesini, okuma davranışlarının yüksek seviyede kendini göstermesini ve çocukların yaşam ve duygusal becerilerini geliştirerek duygu dünyalarını hikayeler üzerinden geliştirmeyi” hedeflediği belirtilmektedir (Beylikdüzü İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü, 2020). Ek olarak kütüphanedeki 47 kitabın 38’inin, “Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi” kapsamında oluşturulmuş kitaplardan; bir tanesinin (47.) “Okul Tabanlı Afet Eğitimi Projesi” kapsamında yazıldığı; sekiz tanesinin (1-8.) ise “Çok Meraklı” adı altında bir seriden oluştuğu söylenebilir. Daha önce yapılmış çalışmalarda incelenen kitaplar basılı yayınlar olarak çeşitli kitabevlerinde bulunmakta ve çocukların bu kitaplara ulaşabilmesi için bu kitapları satın almaları gerektiği görülmektedir. Buna karşın bu çalışmadaki veri kaynağı elektronik kitaplar olduğundan kitaplara erişimin tamamen ücretsiz bir şekilde olması, özellikle pandemi döneminde uzaktan eğitim gören çocuklar için hizmete açılması ve internet bağlantısının olduğu her yerden ulaşılabilir olması açısından diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

“Okuyan Balık” Elektronik Kütüphanesi, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilkokul seviyesindeki öğrenciler için hazırlanmış ve 22.09.2020 tarihinde erişime açılmıştır. İçeriğinde 47 kitabın yazılı ve sesli içeriği bulunmaktadır. Bu kütüphane, çocuklara hem kitapları ekrandan okuma hem de kitapların seslendirilmesini dinleme fırsatı sunmaktadır. Böylece okuma güçlüğü yaşayan, görme engelli veya küçük yaş grubunda bulunan çocukların kullanımına da olanak sağlamaktadır. Ayrıca elektronik olması sebebiyle her kesimden çocuğun rahatlıkla erişebileceği bir konumda olması; burada yer alan kitapları toplumsal cinsiyet rolleri açısından inceleyen bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, “Okuyan Balık” Elektronik Kütüphanesi’nde yer alan resimli çocuk

kitaplarının dilsel ve dil dışı öğelerini toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelemektir. Araştırma kapsamında aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. “Okuyan Balık” elektronik kütüphanesinde yer alan resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
2. “Okuyan Balık” elektronik kütüphanesinde yer alan resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerin kıyafetlerindeki renklerin dağılımı nasıldır?
3. “Okuyan Balık” elektronik kütüphanesinde yer alan resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerin kişisel eşyalarındaki renklerin dağılımı nasıldır?
4. “Okuyan Balık” elektronik kütüphanesinde yer alan resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerin meslek dağılımı nasıldır?
5. “Okuyan Balık” elektronik kütüphanesinde yer alan resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerin eylemlerinin dağılımı nasıldır?
6. “Okuyan Balık” elektronik kütüphanesinde yer alan resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerin oyuncaklarının dağılımı nasıldır?
7. “Okuyan Balık” elektronik kütüphanesinde yer alan resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerin yer aldığı mekânların dağılımı nasıldır?

Yöntem

Desen

Bu araştırmada “Okuyan Balık” elektronik kütüphanesinde yer alan resimli çocuk kitaplarının dilsel ve dil dışı öğelerinin toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi amaçlandığından nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma deseni, temel nitel araştırmadır. Eğitim alanında sıklıkla kullanılan temel nitel araştırma deseni; bir araştırmanın fenomenolojik, gömülü teori, öyküsel analiz ya da etnografik çalışma kalıbına konulmadan yapılmasını sağlar (Merriam ve Tisdell, 2016). Adından da anlaşılacağı üzere “temel” bilgileri belirlemeye odaklanır ve yorumlayıcı çalışmalar olarak da adlandırılır (Ary, Jacobs ve Sorensen, 2010).

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri kaynağını Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan “Okuyan Balık” elektronik kütüphanesindeki 45 resimli çocuk kitabı oluşturmuştur. Bu kitaplara elektronik kütüphaneye ait resmi ve güncel internet sitesinden (<https://okuyanbalik.com/>) ulaşılmıştır. Nitel araştırmalarda bilgiye ulaşmak amacıyla gözlem, görüşme ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılır (Merriam ve Tisdell, 2016). Bu araştırmada da “Okuyan Balık” Elektronik Kütüphanesi’nde yer alan resimli çocuk kitaplarının dilsel ve dil dışı öğelerini toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelemek amaçlandığından; veriler doküman incelemesi yöntemi ile toplanmıştır. Doküman

incelemesi yöntemi, veri çeşitliliği sağlaması için diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte kullanılabilirdiği gibi, ilgili yazılı materyallerden belirlenen konu hakkında bilgi toplamak için tek başına da kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmanın birincil veri kaynağını oluşturan resimli çocuk kitaplarına ait bilgiler Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. *Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi’nde yer alan resimli çocuk kitapları*

Kitaplar	
1. İşte Benim Bir Günüm	25. Kamp Ateşi
2. Ağaçların Doğum Günü	26. Kedili Öykü
3. Arkadaşım Gökyüzü	27. Köpeğim Aydede
4. İhtiyaç Listesi	28. Mete’yi Çok Seviyorum
5. Nurten Teyze Kiminle Konuşuyor?	29. Parıltılı Top
6. Dünyanın En İyi Sporcusu	30. Renklerle Dans Eden Ateş Böcekleri
7. Tuhaf Kokular	31. Sevgi’nin Hayal Halkaları
8. Zıt Kardeşler	32. Uyumayı Sevmeyen Efe
9. Bahçenin Şarkısı	33. Üzümlü Kurabiye
10. Eğlenceli Aynalar	34. Yardımlaşma Halısı
11. Hışırta	35. Ağaç Doktorları
12. Kediler Ne Der?	36. Ayşe’nin Ayakkabıları
13. Konuşan Tabaklar	37. Ceyda’nın Resimleri
14. Kütüphanede Bir Masa	38. Daireler Ormanının Kralı
15. Mavi Sahil	39. Elma ile Gelen Arkadaşlık
16. Mektup Arkadaşım	40. En Hızlı Atlet Benim
17. Renk Renk Kelebekler	41. Hayal Kurmak Güzeldir
18. Şampiyon Takım	42. Kardan Adam Hiç Üşür Mü?
19. Tren Yolculuğu	43. Kırmızı Tramvay
20. Ahmet’in Kuşları	44. Sevgi Orkestrası
21. Dans Eden Damla	45. Uçurtma Seven Arda
22. Dans Zamanı	46. Uzay Yolcuları
23. Fırat ve Lokum	47. Çök! Kapan! Tutun!
24. Gitar Dersi	

Tablo 1’de yer alan 47 kitap içerisinde “Gitar Dersi” ile “Çök! Kapan! Tutun!” isimli kitaplar, içeriklerinde cinsiyete yönelik bir bilgi verilmeden tamamen hayvan karakterleri barındırması nedeniyle çalışma kapsamı dışında tutulmuş; kalan 45 kitap üzerinden veriler toplanmıştır. Veriler toplanırken literatürdeki çalışmalar ve uzman görüşleri dikkate alınarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Toplumsal Cinsiyete Yönelik Kitap İnceleme Formu” kullanılmıştır. Bu form; kitabın adı, kitaptaki karakterler, karakterlerin cinsiyetleri, karakterlerin kıyafet renkleri, karakterlerin kişisel eşya renkleri, karakterlerin meslekleri, karakterlerin oyuncakları, karakterlerin eylemleri ve karakterlerin buldukları mekânlar olmak üzere dokuz bölümden oluşmaktadır. Formda yer alan kriterlerden; “Ana Karakterlerin Cinsiyetleri, Kitap Kapağındaki Karakterlerin Cinsiyetleri, Karakterlerin Kişisel Eşya Renkleri, Karakterlerin Oyuncakları, Karakterlerin Buldukları Mekanlar” toplumsal cinsiyet rollerini görsel özellikler bakımından değerlendirmeye, “Tüm Karakterlerin Cinsiyetleri, Karakterlerin Kıyafet Renkleri, Karakterlerin Meslekleri, Karakterlerin Eylemleri” ise toplumsal cinsiyet rollerini hem görsel hem de metinsel özellikler bakımından değerlendirmeye yönelik hazırlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada doküman incelemesi yoluyla toplanan veriler betimsel analiz kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analizde temalar önceden belirlenir ve elde edilen veriler bu temalar çerçevesinde yorumlanarak birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada da temalar, literatürde yer alan çalışmalar (Bağçeli Kahraman ve Özdemir, 2019; Gündüz Şentürk, 2015; Gürşimşek ve Günay, 2005; Kaynak, 2017; Kırbaşoğlu Kılıç ve Eyüp, 2011; Kösel, 2009; Sarıtaş ve Şahin, 2018; Yaylı ve Çınar, 2014) baz alınarak oluşturulmuştur. Verilerin analizi iki uzman tarafından ayrı ayrı yapılmış; ikilemde kalınan durumlarda birlikte değerlendirilerek son şekli verilmiştir. Araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) "güvenirlik=görüş birliği/ (görüş birliği+görüş ayrılığı)" formülü kullanılarak hesaplanmış ve %92 oranında görüş birliğine varılmıştır.

Araştırmanın Etik İzinleri

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri:

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı = Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi= 26.03.2021

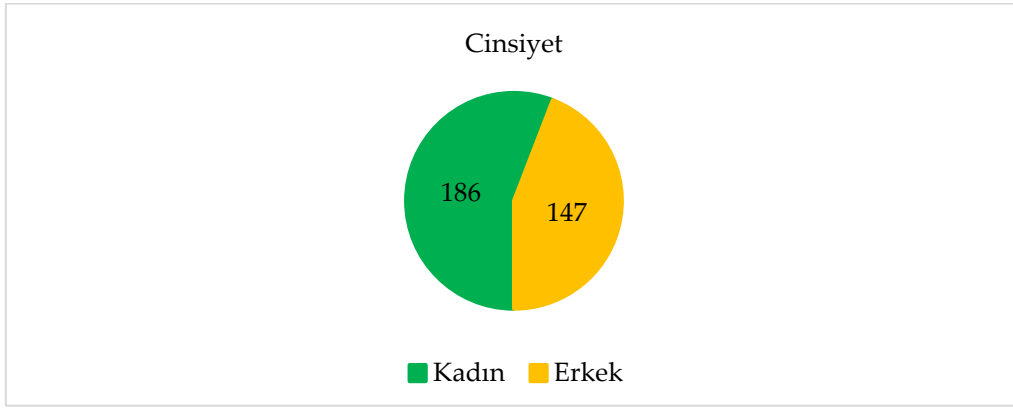
Etik değerlendirme belgesi sayı numarası= 2021/246

Bulgular

Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi'nde yer alan resimli çocuk kitaplarını toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelemeyi amaçlayan bu araştırmanın bulguları karakterlerin; cinsiyetleri, kıyafet renkleri, eylemleri, kişisel eşya renkleri, meslekleri, oyuncakları ve buldukları mekânlar çerçevesinde sunulmuştur.

Tüm Karakterlerin Cinsiyetleri

Araştırma kapsamında incelenen resimli çocuk kitaplarındaki erkek ve kadın karakter sayılarına ilişkin bulgular Şekil 1'de yer almaktadır.

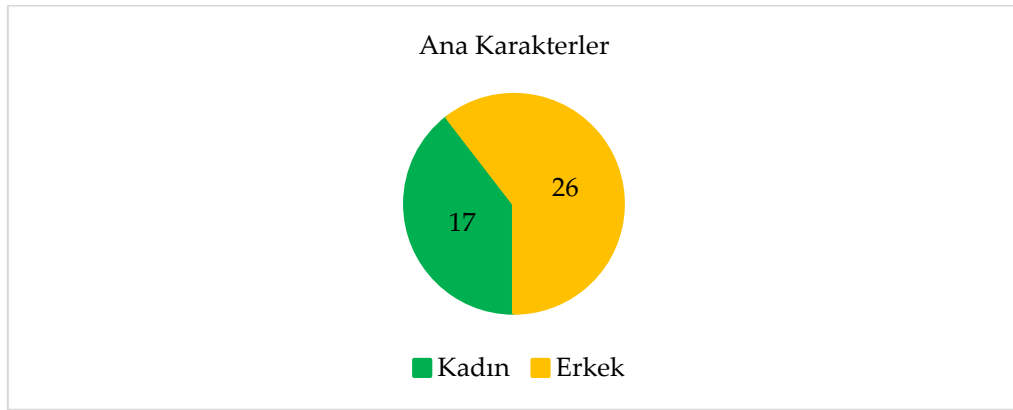

Şekil 1. Tüm karakterlerin cinsiyetleri

Şekil 1'e göre Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesinde yer alan kitaplarda; 186'sı (%56) kadın, 147'si (%44) erkek olmak üzere toplam 333 karakter yer almaktadır. Karakter sayıları cinsiyetlere göre değerlendirildiğinde kadın karakterlerin erkek karakterlerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Ana Karakterlerin Cinsiyetleri

Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarındaki ana karakterlerin cinsiyete göre dağılımı Şekil 2'de gösterilmektedir.

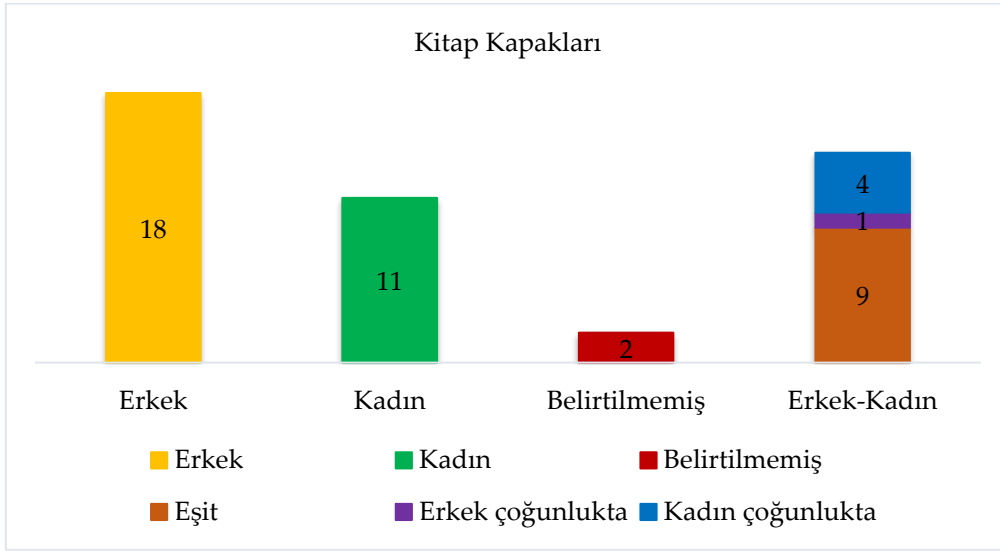

Şekil 2. Ana karakterlerin cinsiyetleri

Şekil 2'ye göre incelenen çocuk kitapların çoğunda ana karakterlerin erkek olduğu görülmektedir. İki kitapta ise ana karakterler tespit edilememiştir.

Kitap Kapağındaki Karakterlerin Cinsiyetleri

Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarının kapaklarındaki karakterlerin cinsiyete göre dağılımı Şekil 3'te gösterilmektedir.

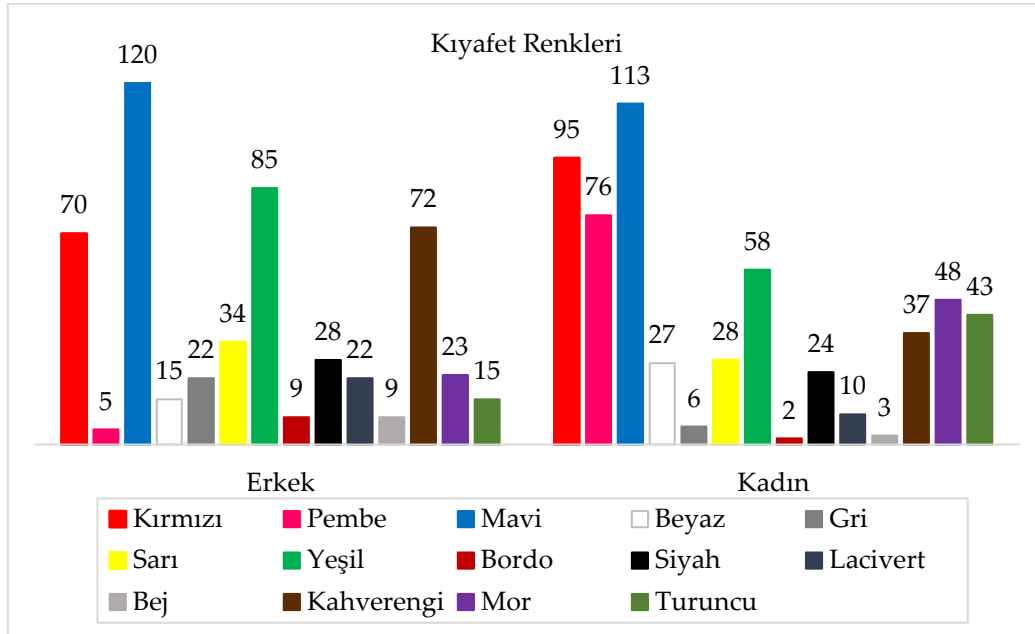

Şekil 3. Kitap kapaklarındaki karakterlerin cinsiyetleri

Şekil 3'e göre incelenen 45 kitaptan ikisinin kapağında cinsiyete ilişkin bir bilgi bulunmadığı; 18'inde yalnızca erkek karakterlerin, 11'inde yalnızca kadın karakterlerin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca bu kitapların 14'ünde kadın ve erkek karakterlerin kitapların kapağında birlikte resmedildiği; bunların dokuzunda erkek ve kadın karakterlerin eşit sayıda olduğu, dördünde kadın karakterlerin sayıca fazla olduğu, birinde ise erkek karakterlerin sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Karakterlerin Kıyafet Renkleri

Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin kıyafet renklerinin cinsiyete göre dağılımı Şekil 4'te gösterilmektedir.

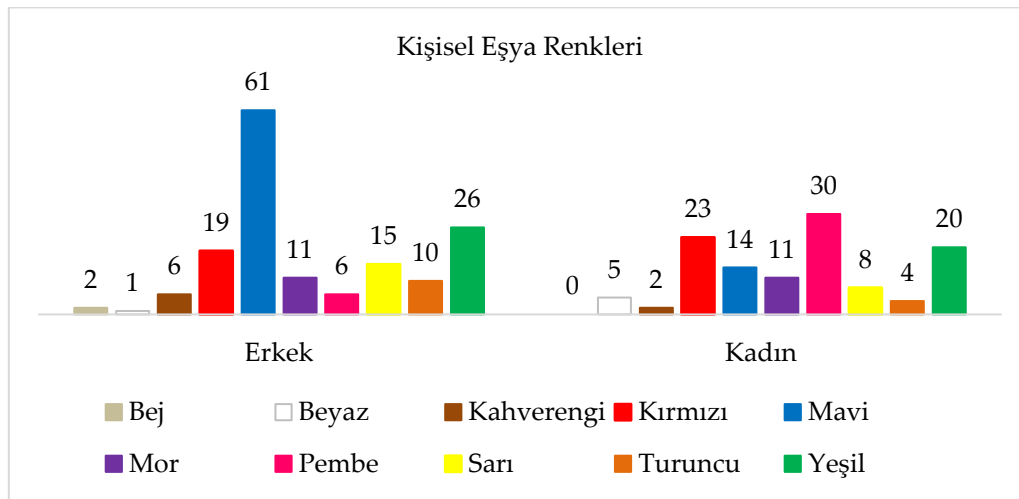
Şekil 4. Karakterlerin kıyafet renklerinin cinsiyete göre dağılımı

Şekil 4 incelendiğinde; kadın karakterlerin kıyafet renklerinde en çok mavi, kırmızı ve pembe; en az bordo, bej ve gri renklerin yer aldığı tespit edilmiştir. Erkek karakterlerin kıyafet renklerinde ise

en çok mavi, yeşil ve kahverengi; en az pembe, bej ve bordo renkler yer almaktadır. Karakterlerin kıyafet renkleri arasındaki farkın en çok pembe (71), kahverengi (35), turuncu (28), yeşil (27), kırmızı (25) ve mor (25) renkleri arasında olduğu görülmektedir. Bu renkler arasında pembe, turuncu, kırmızı ve mor renklerin kadın karakterlerin kıyafetlerinde daha baskın olduğu; kahverengi ve yeşil renklerin ise erkek karakterlerin kıyafetlerinde daha baskın olduğu görülmektedir. Erkeklerle ilişkilendirilen mavi renge kadın kıyafetlerinde oldukça fazla yer verilirken kadınlarla ilişkilendirilen pembe renge erkek kıyafetlerinde az yer verilmesi ise dikkat çeken bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karakterlerin Kişisel Eşya Renkleri

Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin kişisel eşya renklerinin cinsiyete göre dağılımı Şekil 5'te gösterilmektedir. Kişisel eşyalar karakterlerin yalnızca kendilerine ait ya da kendi kullandıkları (çanta, beslenme çantası, kalem kutusu, şemsiye, bileklik, yatak örtüsü vb.) eşyaları ifade etmektedir.

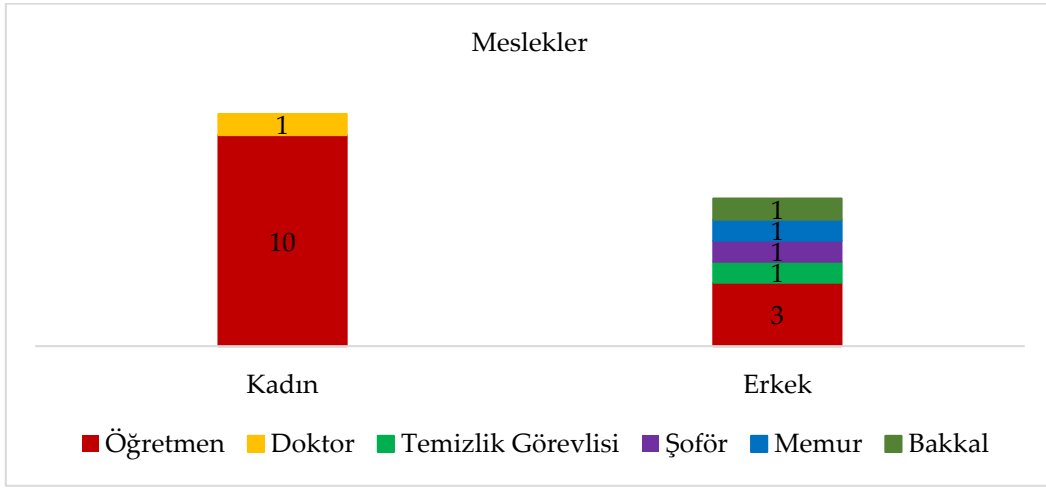

Şekil 5. Karakterlerin kişisel eşya renklerinin cinsiyete göre dağılımı

Şekil 5'e bakıldığında, incelenen kitaplardaki erkek karakterlerin kişisel eşya renkleri en çok mavi, yeşil ve kırmızı; kadın karakterlerin kişisel eşya renkleri ise en çok pembe, kırmızı ve yeşildir. Kadın ve erkek karakterler arasındaki kişisel eşya rengi farkına bakıldığında mavi rengin (47) erkeklerde; pembe rengin (24) ise kadınlarda baskın olduğu görülmektedir. Karakterlerin kişisel eşya renklerinin kıyafetlere oranla daha belirgin şekilde ayrıştığı görülmektedir.

Karakterlerin Meslekleri

Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin mesleklerinin cinsiyete göre dağılımı Şekil 6'da gösterilmektedir.

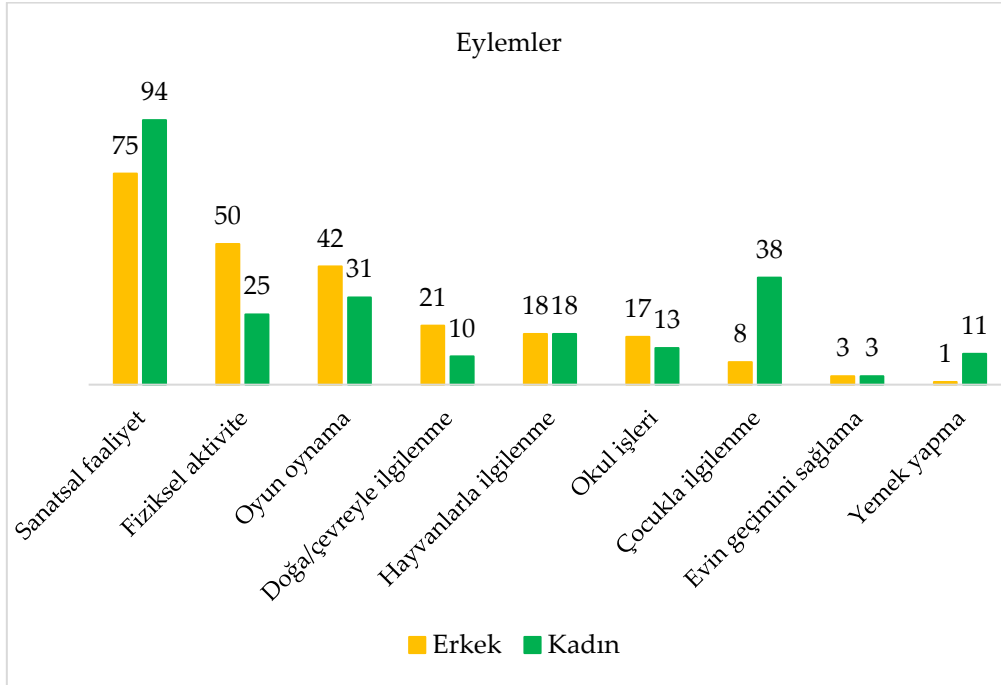

Şekil 6. Karakterlerin mesleklerinin cinsiyete göre dağılımı

İncelenen kitaplarda 11'i kadın ve yedisi erkek olmak üzere toplam 18 karakterin mesleklerine ilişkin bilgi verildiği görülmüştür. Şekil 6'ya göre kadın karakterlerin 10'unun öğretmen, birinin ise doktor; erkek karakterlerin üçünün öğretmen, birinin temizlik görevlisi, birinin şoför, birinin memur ve birinin de bakkal olduğu görülmektedir. Erkeklerdeki meslek çeşitliliğinin kadınlara göre daha fazla olması ve kadınların çoğunlukla öğretmenlik mesleği ile özdeşleştirilmeleri dikkat çekmektedir.

Karakterlerin Eylemleri

Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin eylemlerinin cinsiyete göre dağılımı Şekil 7'de gösterilmektedir.

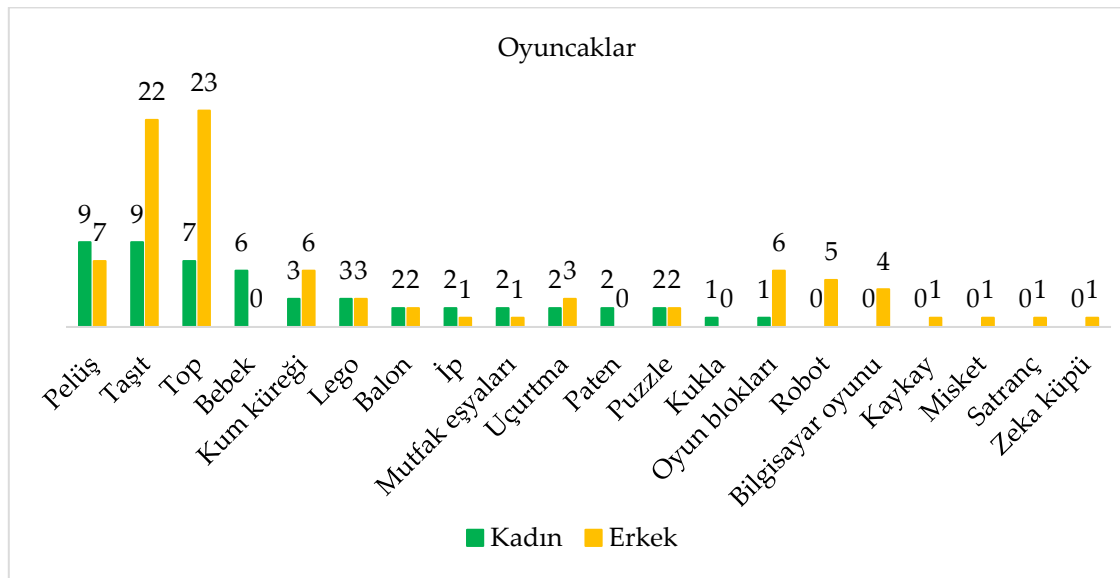
Şekil 7. Karakterlerin eylemlerinin cinsiyete göre dağılımı

Şekil 7 incelendiğinde kitaplarda yer alan erkek karakterlerin sırasıyla en çok sanatsal faaliyette bulunma, fiziksel aktivite yapma, oyun oynama, doğa-çevre ile ilgilenme eylemlerini yaptıkları; kadın karakterlerin ise sırasıyla en çok sanatsal faaliyette bulunma, çocukla ilgilenme, oyun oynama ve

fiziksel aktivite yapma eylemlerini yaptıkları görülmektedir. Bunlar arasında kadın ve erkek karakterler arasındaki en büyük farkın çocukla ilgilenme (30) eylemi olduğu ve bu eylemin kadınlarda baskın olduğu; bir diğer farkın ise fiziksel aktivite yapma (25) eylemi olduğu ve bu eylemin de erkeklerde baskın olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle çocukla ilgilenme konusunda kadının adeta tek adres olarak gösterilmesi ve erkeklere sorumluluk yüklenmemiş olması üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur.

Karakterlerin Oyuncakları

Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin oyuncaklarının cinsiyete göre dağılımı Şekil 8’de gösterilmektedir.

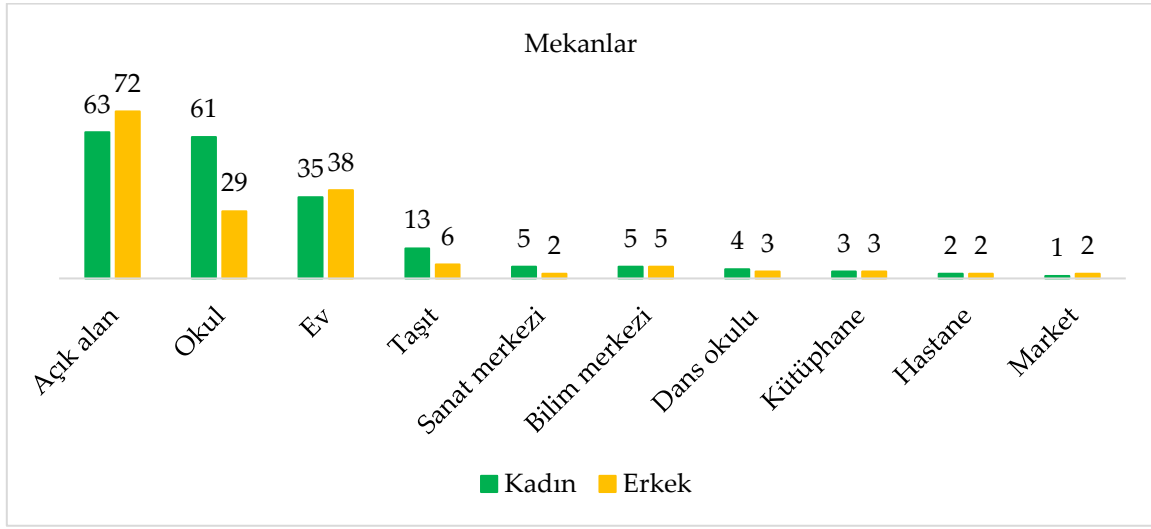

Şekil 8. Karakterlerin oyuncaklarının cinsiyete göre dağılımı

Şekil 8 incelendiğinde kitaplarda yer alan erkek karakterlerin sırasıyla en çok top, taşıt, pelüş, kum küreği ve oyun blokları ile oynadığı; kadın karakterlerin ise sırasıyla en çok pelüş, taşıt, top, bebek ve kum küreği ile oynadığı görülmektedir. Bunlar arasında kadın ve erkek karakterlerin oyuncakları arasındaki en büyük iki farkın top (16) ile taşıt (13) olduğu ve her ikisinin de erkek karakterlerde baskın olduğu görülmektedir. Ayrıca erkeklerde değinilen oyuncak çeşitlenmesinin kadınlardakinden daha fazla olduğu; bilgisayar oyunu, zekâ küpü, satranç gibi oyuncaklara yalnızca erkek karakterlerde değinilirken bebek, balon gibi oyuncaklara ise yalnızca kadın karakterlerde değinildiği tespit edilmiştir.

Karakterlerin Buldukları Mekanlar

Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarındaki karakterlerin buldukları mekânların cinsiyete göre dağılımı Şekil 9’da gösterilmektedir.

Şekil 9. Karakterlerin buldukları mekanların cinsiyete göre dağılımı

Şekil 9'da gösterildiği üzere; incelenen kitaplarda kadın ve erkek karakterlerin buldukları mekânların sırasıyla açık alan, okul ve ev olduğu görülmektedir. Bunlar arasında erkek ve kadın karakterler arasındaki en büyük farkın okul ortamı olması dikkat çekicidir. Bununla birlikte diğer mekanlar arasında erkek ve kadın karakterlerin birbirine yakın sayılarda yansıtıldığı söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi'nde yer alan resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelendiği bu çalışmada, resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerin cinsiyetleri ve buldukları mekanlar temalarında geleneksel cinsiyet rolleri açısından değişimin desteklediği belirlenmiştir. Bununla birlikte; karakterlerin kıyafet ile kişisel eşya renkleri, meslekleri, eylemleri ve oyuncakları temalarında ise geleneksel cinsiyet rollerinin pekiştirildiği söylenebilir.

Kitaplarda yer alan tüm karakterler incelendiğinde bu karakterlerin %56'sının kadın, %44'ünün erkek olduğu bulgusu elde edilmiştir. Benzer şekilde Somer ve Değirmenci (2015) de çalışmalarında; resimli çocuk kitaplarındaki kadın karakter sayısının (67) erkek karakter sayısına (55) göre daha fazla olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Ancak, ders kitaplarının incelendiği bazı çalışmalarda (Arslan Özer, Karataş ve Ergün, 2019; Güney, 2016; Satılmış, 2019; Tezer Asan, 2010) erkek karakter sayısının kadın karakter sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. Kaynak ve Aktaş'ın (2017) ve Gündüz Şentürk'ün (2015) okul öncesi masal ve hikâye kitaplarını inceledikleri çalışmalarda kadın ve erkek karakterlerin birbirine yakın oranlarda olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum Bağçeli Kahraman ve Özdemir'in (2019) araştırma bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. Yurtdışında yapılan çalışmalar göz önüne alındığında ise benzer bulgulara ulaşıldığı söylenebilir. Örneğin Filipovic'in (2018) İrlanda'daki okul öncesi çocuk kitaplarını incelediği çalışmada kitaplardaki erkek karakterlerin kadın karakterlerden üç katından fazla olduğu görülmektedir. Axell ve Boström'ün (2021) İsveç'teki çeşitli kütüphanelerde yer alan 180 teknoloji içerikli resimli çocuk kitabını inceledikleri çalışmada da kitapların tamamında erkek karakter sayısının kadın karakter sayısından daha fazla olduğu bulgusuna

ulaşmıştır. Romanya ders kitaplarının incelendiği bir araştırmada (Concorda, 2018) da kitaplardaki hem metinlerde hem de resimlerde erkek karakterlerin egemen olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla literatürdeki kitap incelemelerini içeren araştırmalarda, karakter sayılarına göre genellikle erkeklerin kadınlardan fazla ya da her iki cinsiyetin birbirine yakın sayıda olduğu bulgularına ulaşıldığı söylenebilir. Bu durumun aksine bu araştırmanın bulguları, incelenen kitaplarda kadın karakterlerin daha fazla olduğunu göstermektedir. İncelenen 45 kitaptan sekizinin bir erkek karakter (Çok Meraklı) etrafında gerçekleşen olayların anlatıldığı kitap serisine ait olduğu da dikkate alındığında bu durumun toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebileceği ifade edilebilir. Ana karakterler açısından bakıldığında; kitapların %60'ının ana karakterinin erkek, %40'ının ise kadın olduğu görülmektedir. Kitiş Çınar (2013) ders kitaplarında yer alan ana karakterlerin büyük oranla erkek karakterler üzerinde yapılandırıldığını ortaya koymuştur. Filipovic'in (2018) İrlanda'daki çocuk kitaplarını incelediği araştırmanın bulgularına göre de ana karakterlerden yalnızca birinin kadın, 10'unun ise erkek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Scott'un (2019) ve McIntyre'nin (2017) Amerika Birleşik Devletleri'nde, Mokrzycki'nin (2020) ise Avusturalya'daki en çok satan resimli çocuk kitaplarını inceledikleri araştırmalarda da erkek ana karakterlerin kadın ana karakterlerden daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Luyt, Lee ve Yong'un (2011) Singapur'daki çocuk kitaplarıyla gerçekleştirdikleri araştırmada da kitaplardaki ana karakterlerin dağılımında erkeklerin kadınlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bunların aksine Gooden ve Gooden'in (2001) araştırma bulguları inceledikleri çocuk kitaplarında ana karakter olarak kadınların daha fazla yer aldığını göstermektedir. Turner-Bowker'in (1996) araştırma bulgularına göre ise çocuk kitaplarında ana karakterlerin cinsiyete göre dağılımında erkekler ve kadınlar arasında fark olmadığı ancak genel karakter cinsiyetlerinde erkeklerin kadınlara göre sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Kitap kapaklarındaki cinsiyet dağılımları göz önüne alındığında; kitapların %40'unda erkek, %24,4'ünde kadın, %31,1'inde ise hem erkek hem kadın karakterlerin resmedildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Yine kapaklarda kadın ve erkeklerin birlikte resmedildiği kitaplar detaylı bir şekilde incelendiğinde ise; %64,2'sinde erkek ve kadın karakter sayısının eşit olduğu; %28,5'inde kadınların, %7,1'inde de erkeklerin sayıca fazla resmedildiği söylenebilir. Uluslararası literatür incelendiğinde araştırmalarda benzer bulguların elde edildiği söylenebilir. Örneğin Filipovic'in (2018) araştırma bulgularına göre de çocuk kitaplarının kapaklarının %73'ünde ya yalnızca erkeklerin ya da erkeklerin baskın olduğu bir resmin tasvir edildiği, buna karşın hiçbir kitabın kapağında kadın karakterlerin resmedilmediği görülmektedir. Çocukların kitap ile kurduğu bağ, ana karakterler ile özdeşimleriyle doğrudan ilişkilidir (Sever, 2010). Dolayısıyla resimli çocuk kitaplarında hem kız hem erkek çocukların rol model alabilmesi açısından ana karakterlerin her iki cinsiyetten de olması önem arz etmektedir. Benzer şekilde çocukların kitaba ve okumaya olan ilgisi yine karakterler aracılığı ile gelişmektedir (Lüle Mert, 2012). Çocuk kitaplarının kapaklarının ise ilgi çekici olması ve konu ile uyumlu olması gerekir (Demirci, 2006). Buradan hareketle kitapların kapaklarında her iki cinsiyetin de yer alması bu kitapların seçiminde etkili olabilmektedir. Bu sebeple

hem ana karakterlerin kullanımında hem de kitapların kapaklarında her iki cinsiyete yönelik karakterler gözetilmelidir.

Kitaplardaki karakterlerin kıyafet renklerine ilişkin araştırma bulguları, kadın karakterlerin en fazla mavi, kırmızı, pembe, yeşil ve mor kıyafetlerle; erkek karakterlerin en fazla mavi, yeşil, kahverengi, kırmızı ve sarı kıyafetlerle resmedildiğini göstermektedir. Bu renkler arasındaki en büyük fark ise pembe (kadınlar lehine) ve kahverengi (erkekler lehine) renklerinde görülmektedir. Ayrıca erkek karakterlerin kişisel eşya renklerinin en fazla mavi, yeşil ve kırmızı; kadın karakterlerin kişisel eşya renklerinin ise en fazla pembe, kırmızı ve yeşil olduğu görülmektedir. Bu renkler arasındaki en büyük fark ise pembe (kadınlar lehine) ve mavi (erkekler lehine) renklerinde görülmektedir. Gerek kıyafet renkleri gerekse kişisel eşya renklerinin cinsiyetlere göre dağılımına ilişkin araştırma bulguları birlikte değerlendirildiğinde pembe rengin kadın karakterlerle; mavi ve kahverengi renklerin erkek karakterlerle ilişkilendirildiği söylenebilir. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde; Kaynak ve Aktaş'ın (2017) araştırmalarında kadınların en çok kırmızı, yeşil, mor, mavi ve pembe; erkeklerin en çok mavi, kırmızı, sarı ve yeşil renkleri tercih ettiği bulgusu elde edilmiştir. Gürşimşek ve Günay'ın (2005) araştırma bulguları da okul öncesi kitaplarında kadın karakterlerin kıyafetlerinde pembenin en çok tercih edilen renk olduğunu göstermektedir. Bağçeli Kahraman ve Özdemir'in (2019) araştırma bulgularına göre de kadın karakterlerin kıyafetlerinde en çok pembe ve mor renklerin, erkek karakterlerin kıyafetlerinde ise mavi ve yeşil renklerin daha baskın olduğu görülmektedir. Sönmez ve Dikmenli'nin (2021) hayat bilgisi ders kitaplarını inceledikleri araştırmada da pembe ve açık tonlu renklerin kadınlarla, mavi ve koyu tonlu renklerin erkeklerle ilişkilendirildiği ve her iki cinsiyetle ilişkilendirilen renklerin yeşil, sarı, kırmızı ve mor olduğu ortaya koyulmaktadır. Arslan Özer, Karataş ve Ergün'ün (2019) araştırma bulgularına göre de tüm ilkökul Türkçe ders kitaplarında renklerin cinsiyetlere göre dağılımı açısından belirgin bir farklılık ortaya çıkmadığı söylenebilir. Uluslararası araştırmalar göz önüne alındığında ise Filipovic'in (2018) İrlanda'daki çocuk kitaplarını incelediği araştırmanın bulguları erkek ve kadın karakter arasında kullanılan renkler bakımından belirgin bir ayırım olmadığını göstermektedir. Mokrzycki'nin (2020) Avusturalya'daki çok satan çocuk kitaplarını incelediği araştırmada ise kitapların neredeyse tamamında kadın karakterlerin pembe kıyafetlerle resmedildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle literatürde toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren araştırmaların yanında toplumsal cinsiyet rollerinde değişimi destekleyen araştırmaların da yer aldığı söylenebilir. Toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren kitaplarda büyük oranda erkeklerin mavi, kadınların pembe renk ile özdeşleştirilmesi durumu yer almaktadır ve bu kitapları okuyan çocuklarda "erkekler mavi giyer" veya "kızlar pembe giyer" algısının oluşması olağandır. Bu cinsiyetleşmiş renklerin toplumsal hayata yansımaları da son yıllarda yaygınlaşan cinsiyet partileri ve kız çocuk odası/erkek çocuk odası süslemelerinde de açık bir şekilde görülmektedir (Büyükokutan Töret, 2018). Dolayısıyla renklerin bir cinsiyeti olmadığı unutulmamalı, çocukların aklında yer edinebilmesi

açısından her renk cinsiyetlere oranlı bir şekilde dağıtılmalı ve belirli renklerin belirli cinsiyetlere baskınlığı önlenmelidir.

Araştırma bulgularına göre incelenen kitaplardaki karakterlerin meslekleri; kadınlarda öğretmen ve doktor, erkeklerde ise öğretmen, temizlik görevlisi, şoför, memur ve bakkal olarak farklılaşmaktadır. Ayrıca öğretmenlik mesleğinin hem kadın karakterler (%91) hem de erkek karakterlerde (%43) en sık ifade edilen meslek olduğu görülmektedir. Buna karşılık erkek mesleklerinin çeşitlilik gösterirken, kadın mesleklerinin yalnızca öğretmen ve doktor olarak ifade edilmesi araştırmadan elde edilen dikkat çekici bir bulgudur. Bu durum literatürdeki araştırmalarla da benzerlik göstermektedir. Nitekim Somer ve Değirmenci'nin (2015) resimli çocuk kitaplarını inceledikleri araştırmalarına göre kadınlar dört farklı meslek türünü, erkekler ise 13 farklı meslek türünü icra etmektedir. Bağçeli Kahraman ve Özdemir'in (2019) araştırmalarında da resimli çocuk kitaplarındaki kadın karakterlerin 10 farklı meslek grubunda erkek karakterlerin ise 32 farklı meslek grubunda yansıtıldığı görülmektedir. Satılmış'ın (2019) araştırma bulgularına göre de Türkçe ders kitaplarında; erkek mesleklerinin kadın mesleklerine göre daha çeşitli olduğu ifade edilmektedir. Benzer şekilde Güney'in (2016) araştırmasında da erkeklerin 54, kadınların ise 17 farklı meslekle; Yıldız'ın (2013) din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarını incelediği araştırmasında kadınların 5, erkeklerin 15 farklı meslekle ilişkilendirildiği bulguları elde edilmiştir. Bu durum, erkeklerin çok çeşitli mesleği yapabilecek güç ve yeteneğe sahip olduğu, kadınlarınsa yalnızca belli başlı meslekleri icra edebileceği yönünde yorumlanabilecek ipuçları vermesi bakımından dikkat çekicidir. Kadın ve erkek meslekleri ele alındığında ise literatürdeki araştırma bulgularının benzerlik içerisinde olduğu söylenebilir. Literatürdeki araştırmalarda kadın meslekleri olarak öğretmenlik, kasiyerlik, hemşirelik, terzilik, mimarlık, hosteslik, eczacılık ve ev hanımlığı ön plana çıkarken erkek meslekleri olarak yöneticilik, garsonluk, esnafılık, şoförlük, idarecilik, pilotluk, postacılık, polislik, mühendislik, madencilik, tamircilik ve bilim insanlığı ön planda yer almaktadır (Bağçeli Kahraman ve Özdemir, 2019; Caldwell ve Wilbraham, 2018; Dilek, 2014; Güney, 2016; Kaynak ve Aktaş, 2017; Satılmış, 2019; Somer ve Değirmenci, 2015; Sönmez ve Dikmenli, 2021; Tezer Asan, 2010; Vatandaş, 2007; Yıldız, 2013). Özellikle öğretmenlik mesleğinin aile ve çocuk bakımına en çok zaman ayırabilecek meslek olarak görülmesi sebebiyle kadın mesleği olarak atfedilmesi yine birçok çalışmada karşımıza çıkmaktadır (Çermik, Doğan ve Şahin, 2010; Nayır ve Taneri, 2013). Bu durum kadınların eş ve anne olmasının ön planda tutularak çalışma hayatındaki rolünün kısıtlanmasına sebep olmaktadır (Topal, 2012). Dolayısıyla kitaplarda da karşımıza çıkan bu meslek çeşitliliğinin erkeklere oranlara kadınlarda daha az olması ve belirli meslek gruplarında yoğunlaşmasının, toplumsal hayatta da geleneksel cinsiyet rollerini pekiştirici bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Örneğin; 2019-2020 yılı Millî Eğitim Bakanlığı İstatistikleri'ne (Millî Eğitim Bakanlığı, 2020) göre öğretmenlerin %40,95'i erkek, %59,05'i kadındır. Benzer şekilde 2020 yılı Sağlık Bakanlığı Faaliyet Raporu'na (2020) göre de sağlık bakanlığı personelinin %44'ünün erkek, %56'sının kadın olduğu görülmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2020).

İncelenen kitaplardaki karakterlerin eylemleri ile ilgili araştırma bulguları, erkeklerin sırasıyla en fazla sanatsal faaliyet, fiziksel aktivite, oyun oynama gibi eylemlerde bulduklarını; kadınların ise sırasıyla en fazla sanatsal faaliyet, çocukla ilgilenme ve oyun oynama eylemlerini gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Ayrıca kadınların erkeklere göre en fazla yaptıkları eylemin 'çocukla ilgilenme'; erkeklerin kadınlara göre en fazla yaptığı eylemin 'fiziksel aktivite' olması bu araştırmanın bir diğer bulgusudur. Kaynak ve Aktaş'ın (2017) araştırmalarında kadınların en çok yemek hazırlama, çocukla ilgilenme, sanatsal faaliyet, dikiş işleri gibi faaliyetler; erkeklerin ise fiziksel aktivite, taşıt kullanma, kitap okuma gibi faaliyetler yaptıkları görülmektedir. Benzer şekilde Somer ve Değirmenci (2015) ve Arslan Özer, Karataş ve Ergün'ün (2019) araştırma bulguları; kadınların, mutfak işleri ve ev temizliği gibi eylemleri erkeklere göre daha fazla yaptığını ortaya koymaktadır. Bağçeli Kahraman ve Özdemir'in (2019) resimli çocuk kitaplarını inceledikleri araştırmalarında ise sanatsal-kültürel faaliyetler ve alışveriş gibi ilgi alanlarının kadınlarda; doğa-hayvan, araba-makine ve sportif faaliyetler gibi ilgi alanlarının erkeklerde daha yoğun görüldüğü ortaya koyulmaktadır. Sönmez ve Dikmenli'nin (2021) araştırma bulgularına göre de kadınların ev işleri, alışveriş, çocuk bakımı, ip atlama, müzik gibi davranışlarla; erkeklerin evin geçimini sağlamak, tamir işleri, araba sürmek, top oynamak, zekâ oyunları ve bilgisayar oynamak gibi davranışlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. Özdemir ve Balcı Karaboğa'nın (2019) matematik ders kitaplarını inceledikleri araştırmanın bulguları da erkeklerin genellikle işle ilgili eylemleri; kadınların genellikle evle ilgili eylemleri (yemek, temizlik, çocuk bakımı vb.) yaptığını göstermektedir. Yıldız'ın (2013) araştırma bulguları da kadın karakterlerin erkeklere göre daha fazla çocukla ilgilenme, yemek ve temizlik eylemlerini yaptıklarını göstermektedir. Benzer şekilde İrlanda'daki çocuk kitapları özelinde Filipovic (2018) tarafından yürütülen araştırma bulguları da kitaplardaki kadın karakterlerin çoğunluğunun bebek bakımı ve besleme gibi annelik davranışları sergilediğini göstermektedir. Luyt ve diğerlerinin (2011) Singapur'daki çocuk kitaplarıyla gerçekleştirdikleri araştırmada ise topla oynama, bisiklete binme, ata binme, tırmanma, koşma gibi eylemleri erkek karakterlerin; çiçek toplama ve ev işlerine yardım etme gibi eylemleri ise kadın karakterlerin daha fazla gerçekleştirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Tüm bu bulgular incelendiğinde kadınların büyük oranda ev işleri ve çocuk bakımı gibi işlere yönelik eylemlerde; erkeklerin ise fiziksel hareket ve çalışma hayatında olmaya yönelik eylemlerde sunulduğu görülmektedir. Bu durum, genel olarak kadın ve erkeklere geleneksel rolleri pekiştirici eylemler atfedildiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi'ndeki kitaplarda yer alan karakterlerin oyuncakları dikkate alındığında ise erkeklerin en fazla top, taşıt, pelüş, kum küreği, oyun blokları gibi oyuncaklarla; kadınların ise en çok pelüş, taşıt, top, bebek ve kum küreği gibi oyuncaklarla oynadıkları bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre daha fazla oynadıkları oyuncakların top ve taşıt olduğu görülmektedir. Bununla birlikte erkek karakterlerin oyuncak çeşitliliğinin kadınlara göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Ek olarak; bilgisayar, tablet, oyun konsolu, zekâ küpü, satranç gibi oyuncakların

yalnızca erkek karakterler; bebek ve balon gibi oyuncakların da yalnızca kadın karakter tarafından tercih edilen oyuncaklar olması da dikkat çekicidir. Kaynak ve Aktaş'ın (2017) araştırmalarında kadınların en çok bebek, taşıt ve topla oynadıkları; erkeklerin oyuncak hayvanlar, taşıtlar ve topla oynadıkları bulgusu elde edilmiştir. Güder Yağan ve Alabay'ın (2016) araştırma bulguları da kız çocuklarının en çok çay seti, dikiş seti, kız bebek gibi oyuncakları; erkek çocukların ise en çok taşıt, iş makinesi ve tamir seti gibi oyuncakları tercih ettiklerini göstermektedir. Sönmez ve Dikmenli'nin (2021) araştırma bulgularına göre de sevimli hayvanlar ve mutfak gereçleri gibi nesnelere kadınlarla; bisiklet, top, araba, bilgisayar, silah ve uçak gibi nesnelere erkeklerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Tüm bu bulgulardan hareketle yine geleneksel cinsiyet rollerini pekiştiren uğraşların sunulduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Akıl ve zekayı temsil eden aktiviteler ile fiziksel hareket gerektiren oyunlarda erkeklerin daha sık görülmesi, bu oyunları "erkek oyunu" veya "erkek işi" yapmaktadır. Benzer şekilde çocuk bakımı, ev ve mutfak gereçleri ile ilgili oyunlarda kız çocuklarının ön plana çıkması onlara evdeki rollerini benimsetmektedir.

Araştırmadan elde edilen son bulgular karakterlerin buldukları mekânlara yöneliktir. Hem erkek hem de kadın karakterlerin genellikle park, bahçe gibi açık alanlar, okul ve ev gibi kapalı mekânlarda buldukları söylenebilir. Ayrıca erkek karakterler açık alanlarda daha fazla gösterilmekle birlikte kapalı da olsa okul ortamında kadın karakterlere daha fazla yer verildiği görülmektedir. Bağçeli Kahraman ve Özdemir (2019) ile Özdemir ve Balcı Karaboğa'nın (2019) araştırmalarına göre erkekler çoğunlukla dış mekânlarda, kadınların ise çoğunlukla ev ve çevresinde gösterilmiştir. Benzer şekilde Yıldız'ın (2013) araştırma bulguları da erkeklerin kadınlara göre daha çok ev dışında gösterildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum Concorda'nın (2018) Romanya'daki ders kitaplarını incelediği araştırmada ulaşılan bulgularla da benzerlik göstermektedir. Öyle ki Concorda'nın (2018) araştırması kitaplardaki erkek karakterlerin genellikle kamusal alanlarda, kadın karakterlerin ise özel alanlarda daha sık gösterildiğini ortaya koymaktadır. Ancak Luyt ve diğerleri (2011) Singapur'daki çocuk kitaplarıyla gerçekleştirdikleri araştırmada bu durumun aksine erkek karakterlerin hem açık alanlarda hem de kapalı alanlarda kadın karakterlere göre daha fazla yansıtıldığı görülmektedir.

Çocukların toplumsal cinsiyet algılarının gelişiminde, aile ve çevre gibi unsurlarla birlikte çocukların karşı karşıya geldikleri resimli çocuk kitaplarının da etkili olduğu söylenebilir. Bu araştırmada incelenen resimli çocuk kitaplarının Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi içerisinde bulunması sebebiyle her kesimden çocuğun ücretsiz ve kolayca erişim sağlayabilmesine imkân vermesi; ayrıca kitapların seslendirilmesi özelliği sayesinde hem daha küçük yaş gruplarının hem de görme engelli çocukların da bu kitaplardan faydalanabilmesine olanak sağlayabilmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, böylesine kolay ulaşılabilir resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından verdiği mesajları ortaya koyması bakımından da önemli görülmektedir. Hem bu araştırma sonuçlarında hem de literatürde yer alan diğer araştırma sonuçlarında görülen benzerlik ve farklılıklar; geleneksel cinsiyet rollerini pekiştirenler ve geleneksel

cinsiyet rollerinde değişimi destekleyenler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bu kapsamda çocukların -kız ya da erkek olması fark etmeksizin- istediği aktiviteyi yapabileceği, istediği oyuncaklar ile oynayabilme özgürlüğünün olduğu, istediği renkte eşyasının olabileceği gibi farkındalıklarının oluşmasının yanı sıra; kadınlar ... yapar/yapmaz veya erkekler ... yapar/yapmaz gibi şemaların oluşumunu engellemek için de resimli çocuk kitaplarında eylemlerin her birine yakın oranlarda ve benzer çeşitlilikte yer verilmesi önemlidir. Çocukların rol model alması ve özdeşim sağlayabilmesi için kitaplardaki karakterlerin, ana karakterlerin ve kitapların kapağında yer alan karakterlerin mümkün olduğunca her iki cinsiyetten de olacak şekilde dengelenmesi önerilebilir. Resimli çocuk kitaplarında gördükleri örnekler kız ve erkek çocukların birtakım davranış kalıplarını öğrenmelerine yol açmaktadır. Bu noktada amaçlı olarak kadın karakterlerin mesleklerinde çeşitliliğe gidilmesinin; fiziksel aktivite ve akıl-zekâ-bilgisayar içerikli oyun ve eylemlerde kızlara, ev ve çocuk bakımı gibi oyun ve eylemlerde erkeklere de yer verilmesinin; karakterlerin buldukları açık ve kapalı alanların dengeli şekilde dağıtılmasının ve renklerin bir cinsiyeti olmadığının vurgulanmasının; resimli çocuk kitaplarında cinsiyete ilişkin algıların sağlıklı bir şekilde yapılanmasına hizmet edeceği düşünülmektedir. Tüm bunların yanında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıların kitaplar gibi yalnızca materyaller ile çözülemeyeceği; bu kitaplardan yararlanırken ebeveynlerin ve öğretmenlerin de çeşitli sorular sorarak, diyaloglar kurarak, etkileşimli okuma gibi birçok yöntem ve teknikten faydalanarak çocuklarda farkındalık oluşturabileceklerini söylemek mümkündür. Zira geleneksel cinsiyet rollerinde değişimi sağlamak, birçok noktada bilinçli bir çaba gerektirmektedir.

<http://kefad.ahievran.edu.tr>

Ahi Evran University Journal of Kırşehir Education Faculty

ISSN: 2147 - 1037

ENGLISH VERSION

Introduction

Gender refers to the socially constructed characteristics of women and men associated with biological sex (Deaux, 1985; Gilbert and Scher, 1999; Sherif, 1982). Women and men learn those characteristics in society, resulting in some stereotypes and gender biases. Although gender stereotypes vary across cultures, they assign certain roles and responsibilities to women and men (Kaynak, 2017). Gender roles determine how we are expected to act, speak, dress, and conduct ourselves in society based on our assigned sex (Ecevit, 2011). For example, girls are taught to be emotional, kind, and domestic (Cüceloğlu, 2006), whereas boys are expected to grow up to be strong and authoritarian adults (Deaux, 1985; Günindi Ersöz, 2016). The Bem Sex-Role Inventory (BSRI, 1974) describes women as emotional, altruistic, compassionate, and kind and men as independent, brave, strong, and aggressive. These gender roles affect every sphere of life, including education, health, politics, sports, etc., resulting in inequality and discrimination (Koçyiğit Özyiğit, 2019). Therefore, it is of paramount that each member of society recognizes the importance of gender equality.

Gender roles are perpetuated in the family, peer groups, school, media, and books. These factors turn abstract gender stereotypes into concrete representations and instill them in children (Connell, 1998). The family is the first step in the socialization process. In other words, the family is where gender identities and inequalities are produced and reproduced (Aktaş, 2011). Parents fulfill the roles and responsibilities to which they are assigned and teach their children those roles and responsibilities. Children identify with their parents and internalize their behaviors and value judgments (Aytekin, Artan, Kangal, Çalışandemir and Özkızıklı, 2016; Yavuzer, 1994). Freud also addresses this in his psychoanalytic theory, according to which one goes through five developmental stages (oral, anal, phallic, latent, and genital) to construct a sexual identity between infancy and adolescence. The individual who completes these five stages is more likely to put her personality on a solid foundation and develop attitudes towards gender roles in the future. In addition, children construct their sexual identity by identifying themselves with the parents of their own sex (Bacanlı, 2011; Barut, 2020; Deniz, 2009; Dökmen, 2015). The way parents choose toys for their sons and daughters also reflects the dominant gender stereotypes (Peretti and Sydney, 1984). Parents' behaviors, toys, and activities

encourage children to adopt certain types of behavior. Playing with gender-based toys may be the source of some behavioral differences between girls and boys (Caldera, Huston and O'Brein, 1989; Langlois and Downs, 1980).

The media also produces and reproduces gender roles (Erbaş, 2019). Commercials, especially those for children, convey messages about the codes of conduct regarding sexual identities (Gündüz Kalan, 2010). Most children today are plugged into devices like TVs, tablets, smartphones, etc. They spend a great deal of time watching TV or on the Internet. Screen addiction, which started with TV half a century ago, still exists through screens of different sizes and content features. The fact that TV appeals to children and affects them profoundly makes this issue even more important (Department of Research and Development of Education [DRDE], 2008). In every household, television is a family member and always gets the seat of honor. Therefore, it plays as much of an essential role in children's personalities and gender roles as parents. However, the media not only perpetuates gender roles but also presents content that emphasizes genderlessness, which is a great danger for personal development. The media holds immense power that affects language, information, emotions, opinions, beliefs, and attitudes. Therefore, it is possible to claim that children identify with the characters they see on TV, which might affect their authentic personality traits. Research shows that children observe and imitate people of their own sex (Bacanlı, 2011; Barut, 2020; Cüceloğlu, 2006). The media sometimes portrays negative examples of gender roles in a positive light, which is a great danger for children who are not yet developed enough. Children are likely to adopt the behaviors they see on TV shows because, as Göker (2015) argues, they have difficulty telling fiction from reality. This media impact on children is also corroborated by Albert Bandura's social learning theory, according to which people are rewarded when they act according to social norms and are punished when they do not. The social environment in which one lives affects one's thoughts and behaviors. Observation and imitation play a key role in Albert Bandura's social learning theory. Children observe and imitate people of their own sex (Bacanlı, 2011; Barut, 2020; Cüceloğlu, 2006).

Children should receive a good education from an early age so that they can perceive gender roles more equitably. What literature and digital technology have in common is that they both offer fictionalized realities to their followers. However, while technology is based on virtual reality, literature offers a life constructed through artistic sensitivity. Sever (2006) defines childhood and youth as a development and maturation process where needs are met. He adds that children should be introduced to healthy stimuli to help them develop cognitively, emotionally, and socially. At this point, educational materials play a crucial role in ensuring gender equality (Saritaş and Şahin, 2018). At an early age, children are introduced to illustrated children's books, which are important educational materials that enable them to develop ideas about gender (Gündüz Şentürk, 2015). Children's books address social and cultural values, offer children a framework for the real world, and teach them what is right and wrong and what society expects of them. In other words, children learn social norms and standards

from illustrated children's books (Taylor, 2003; Tsao, 2008; Weitzman, Eifler, Hokada and Ross, 1972). Therefore, illustrated children's books should have appropriate examples for gender roles and should avoid gender stereotypes (Sever, 2010). Children should not read books with gender discrimination and prejudices against sexual identities (Sever and Aslan, 2012)

There is a large body of research on gender roles in textbooks and children's books. Researchers document different results depending on the quality and quantity of the sources they examine. Some researchers point out the representation of gender roles in textbooks. For example, Gümüšođlu (2014) examined the textbooks from the early years of the Republic to the present day and observed that some textbooks still contained gender stereotypes. Researchers have focused on sixth-grade (Güney, 2016; Kırbašođlu Kılıç and Eyüp, 2011), fifth-grade (Satılmış, 2019), and middle school (Yaylı and Kitiş Çınar, 2014) textbooks and detected many problematic aspects regarding gender equality. Researchers have also looked into mathematics (Özdemir and Balcı Karabođa, 2019), life studies (Saritaş and Şahin, 2018), and social studies (Sönmez and Dikmenli, 2021) textbooks and observed that those books contain elements that perpetuate traditional gender roles.

Gündüz Şentürk (2015), Gürşimşek and Günay (2005), Kaynak (2017), and Salman Erden (2019) observed that preschool illustrated children's books also reproduced gender stereotypes. Anderson and Hamilton (2005) documented that illustrated children's books promoted gender stereotypes about girls and boys. Kok and Findlay (2006) examined 25 award-winning Australian children's books and found that those books were partially free from gender stereotypes. McCabe, Fairchild, Granerholz, Percosolido, and Tope (2011) stated that gender equality was more emphasized over time by illustrated children's books published in the United States throughout the twenty-first century. Yener (2020) also reported that award-winning preschool illustrated children's books promoted gender equality.

This study focused on illustrated children's books in the Okuyan Balık (Reading Fish) Electronic Library (RFEL). Turkey shifted to distance learning due to the COVID-19 pandemic that broke out by the end of 2019. Since the onset of the pandemic, the Ministry of National Education has enriched the Educational Informatics Network (EIN) content and put the RFEL into service. RFEL; It has been created with the support of scientists for children in first grade and primary school, with the feature of an audio electronic library, to develop children's reading pleasures, to share their feelings, to get to know each other through stories and to empathize with each other. Values were taken into consideration during the preparation process of the book contents in RFEL, it was prepared in a way that would support children's imaginations and it was paid attention that the contents were appropriate for their age levels. It is stated that the books in RFEL aim to "advance the emotional, social and language development of children, to show their reading behaviors at a high level, and to develop children's life and emotional skills through stories" (Beylikdüzü District Directorate of National Education, 2020). In addition, 38 of the 47 books in the library are among the books created within the scope of the "Inclusive Early

Childhood Education for Children with Disabilities Project”; one (47th) was written within the scope of the “School-Based Disaster Education Project”; it can be said that eight of them (1-8th) consist of a series called “Very Curious”. Earlier studies have focused on printed books available in bookstores, and children need to buy those books to read them. However, this study concentrated on electronic books (eBooks) accessible free of charge for all students with an internet connection.

The Ministry of National Education put the RFEL into service on 22.09.2020. The library consists of 47 books for primary school children. All the books are in both written and audio formats. In this way, children can read the books and listen to them at the same time. This feature also helps small, visually challenged, or dyslexic children have access to the books. Since they are all e-books, every child with an Internet connection can access them. This is what makes it important to analyze the RFEL books in terms of gender roles. Therefore, this study investigated the linguistic and non-linguistic elements of the RFEL books to see how they addressed gender roles and whether they perpetuated them. The following are research questions:

1. What is the distribution of gender in the RFEL books?
2. What is the distribution of the colors of the clothes of the characters in the RFEL books?
3. What is the distribution of the colors of the personal belongings of the characters in the RFEL books?
4. What is the distribution of the occupations of the characters in the RFEL books?
5. What is the distribution of actions of the characters in the RFEL books?
6. What is the distribution of toys of the characters in the RFEL books?
7. What is the distribution of venues in the RFEL books?

Method

Design

This study adopted a basic qualitative research design to look into the linguistic and non-linguistic elements of the RFEL books in terms of gender roles. The basic qualitative research design allows researchers to do research beyond the limitations of phenomenology, grounded theory, narrative analysis, or ethnography (Merriam and Tisdell, 2016). As its name implies, the basic qualitative research design focuses on determining “basic” information and is sometimes referred to as interpretive research (Ary, Jacobs and Sorensen, 2010).

Data Collection

The data were collected from 45 illustrated children’s books in the RFEL developed by the MNE. All the books are available on <https://okuyanbalik.com/>. Qualitative research involves observation, interviews, and document analysis to reach information (Merriam and Tisdell, 2016). In the present

study, the data were collected using document analysis because it aimed to analyze the linguistic and non-linguistic elements of the RFEL books in terms of gender roles. Researchers can use document analysis alone or together with other data collection methods to ensure data diversity (Yıldırım and Şimşek, 2013). Table 1 presents the RFEL books.

Tablo 1. *Illustrated children's books in the Reading Fish Electronic Library (RFEL)*

Books	
1. Here is A Day of My Life	25. Camp Fire
2. Birthday of the Trees	26. A Cat Story
3. My Friend Sky	27. My Dog Aydede
4. Needs List	28. I Love Mete Very Much
5. Who is Aunt Nurten Talking to?	29. A Shining Ball
6. World's Best Athlete	30. Fireflies Dancing with Colors
7. Strange Smells	31. Sevgi's Imaginary Rings
8. Opposite Siblings	32. Efe Who Does Not Like to Sleep
9. The Song of the Garden	33. Raisin Cookies
10. Fun Mirrors	34. A Carpet of Solidarity
11. Rustle	35. Tree Doctors
12. What Do Cats Say?	36. Ayşe's Shoes
13. Talking Plates	37. Ceyda's Paintings
14. A Desk in the Library	38. The King of the Forest of Circles)
15. Blue Beach	39. The Friendship That Comes with An Apple
16. My Pen Pal	40. I Am The Fastest Athlete
17. Colorful Butterflies	41. It Is Good to Dream
18. The Champion Team	42. Does the Snowman Ever Get Cold?
19. A Train Trip	43. The Red Tram
20. Ahmet's Birds	44. An Orchestra of Love
21. Dancing Damla	45. Arda Who Loves Kites
22. Time to Dance	46. Space Travelers
23. Firat and Lokum	47. <i>Kneel!, Fold Up!, Hold Tight!</i>
24. <i>Guitar Lesson</i>	

The books titled "Guitar Lesson" and "Kneel!, Fold Up!, Hold Tight!" were not included in the sample because they had animal characters with no representation of gender roles whatsoever. Therefore, the sample consisted of 45 books. The data were collected using a "Questionnaire for Book Review in terms of Gender" developed by the researchers based on a literature review and expert feedback. The questionnaire consisted of nine sections: (1) title, (2) characters, (3) gender, (4) the color of clothes, (5) the color of personal belongings, (6) occupations, (7) toys, (8) actions, and (9) venues. From the criteria in the questionnaire; "genders of the main characters, gender of the characters on the book cover, colors of personal belongings, toys, venues" aims to evaluate gender roles in terms of visual characteristics, and "genders of all characters, the color of clothes, occupations, actions" evaluates gender roles both in terms of visual characteristics. It has been prepared for evaluation in terms of visual and textual features.

Data Analysis

The data were analyzed using descriptive analysis, which involves three steps: (1) determining themes, (2) interpreting the themes, and (3) arriving at conclusions (Yıldırım and Şimşek, 2013). In the

present study, the themes were developed based on a literature review (Bağçeli Kahraman and Özdemir, 2019; Gündüz Şentürk, 2015; Gürşimşek and Günay, 2005; Kaynak, 2017; Kırbaşoğlu Kılıç and Eyüp, 2011; Köseleler, 2009; Sarıtaş and Şahin, 2018; Yaylı and Çınar, 2014). Two experts analyzed the data separately. They discussed the parts on which they disagreed until they reached a consensus. Interrater reliability was calculated using Miles and Huberman's (1994) formula: $[\text{Reliability} = (\text{number of agreements}) / (\text{number of agreements} + \text{number of disagreements}) * 100]$. The interrater reliability in this study was 92%.

Ethical Permissions of the Study

In the current study, all the rules specified to be followed within the scope of the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were complied with. None of the actions specified under the heading "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics", which is the second part of the directive, was taken.

Ethics approval documents:

Name of the institution conducting the ethical evaluation: Ondokuz Mayıs University Social and Human Sciences Ethics Committee

Date of the ethical review decision: 26 March 2021

Ethical review document issue number: 2021/246

Results

This section presented the results based on the themes.

Gender

Figure 1 shows the distribution of male and female characters in the RFEL books.

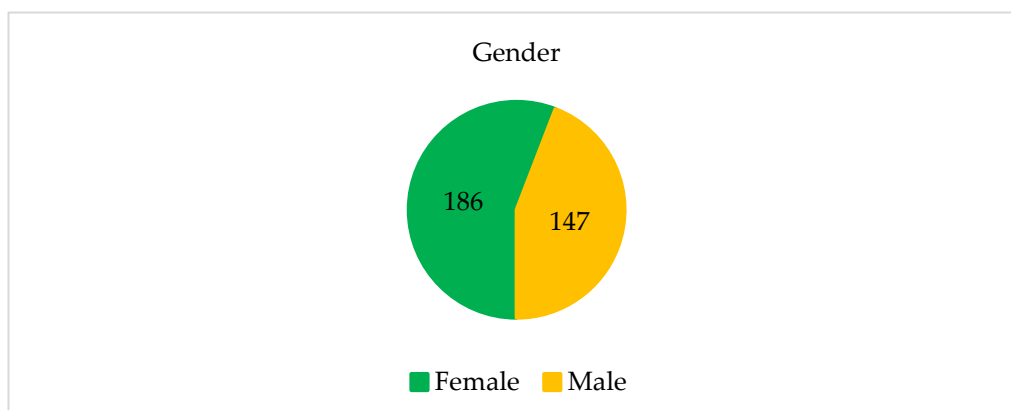

Figure 1. The distribution of male and female characters in the RFEL books

The RFEL books had 333 characters in total. More than half the characters were women (186; 56%). This result showed more female characters in the books than male characters.

Gender of Protagonists

Figure 2 shows the distribution of the gender of the protagonists.

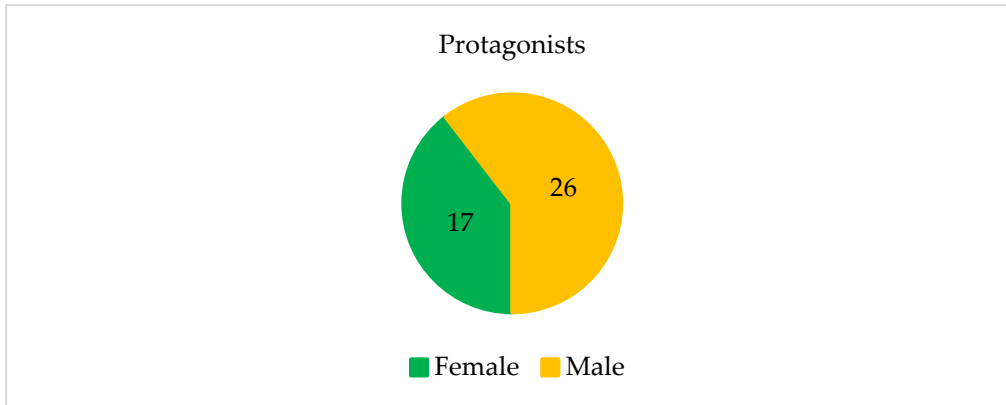

Figure 2. The distribution of the gender of the protagonists

Most protagonists were men. We could not identify the gender of the characters in the two books.

Gender of the Characters on the Book Covers

Figure 3 shows the distribution of the gender of the characters on the book covers.

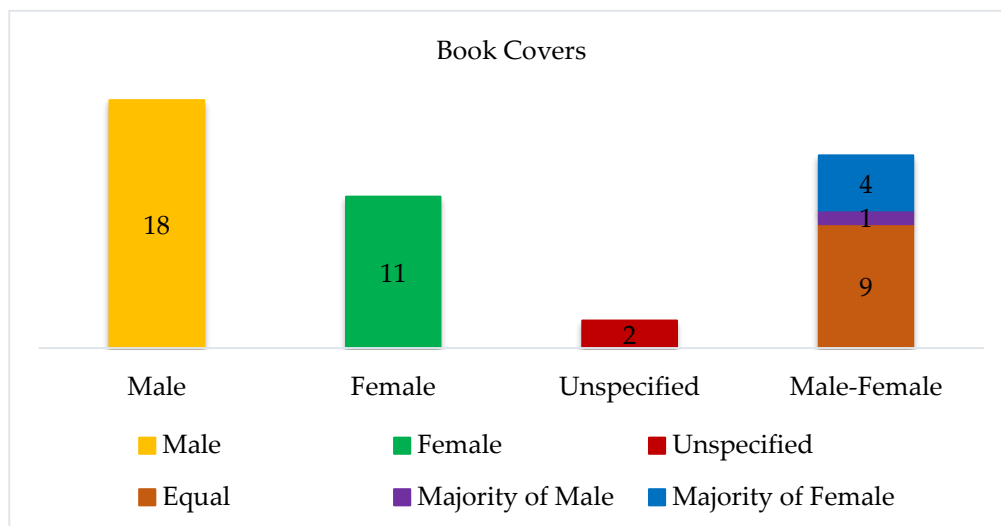

Figure 3. The distribution of the gender of the characters on the book covers

Two book covers contained no information regarding the gender of the characters. Eighteen books had male characters on their covers, and eleven books had female characters on their covers. Fourteen books had both male and female characters on their covers. Nine of those books had an equal number of male and female characters on their covers. Four books had more female characters on their covers, while one book had more male characters on its cover.

Colors of Clothes

Figure 4 shows the distribution of the colors of the clothes of the characters by gender.

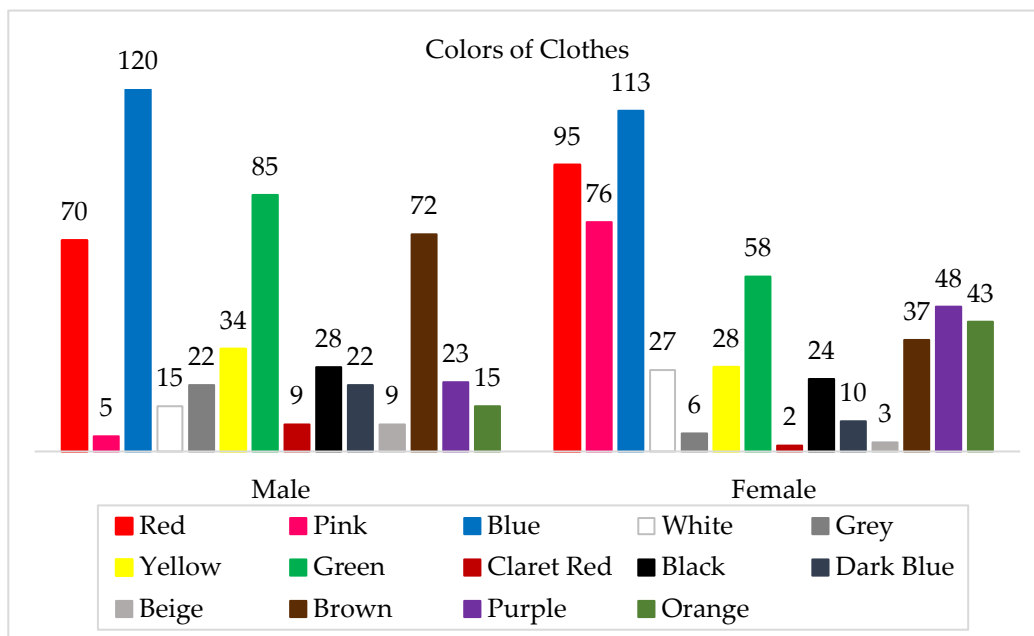

Figure 4. The distribution of the colors of the clothes of the characters by gender

Female characters mostly wore blue, red, and pink, whereas burgundy, beige, and gray were the least prevalent colors. Male characters mostly had blue, green, and brown clothes, whereas pink, beige, and burgundy were the least prevalent colors. Characters mostly wore pink (71), brown (35), orange (28), green (27), red (25), and purple (25). Female characters wore more pink, orange, red, and purple clothes than their male counterparts, whereas the latter wore more brown and green clothes than the former. Many female characters had blue clothes on, while only a few male characters had pink clothes. This is an interesting result because the books associate pink with femininity and blue with masculinity.

Colors of Personal Belongings

Figure 5 shows the distribution of the colors of the personal belongings of the characters by gender. Personal belongings refer to the things a character owns or uses (bag, lunch box, pencil case, umbrella, wristband, bedspread, etc.)

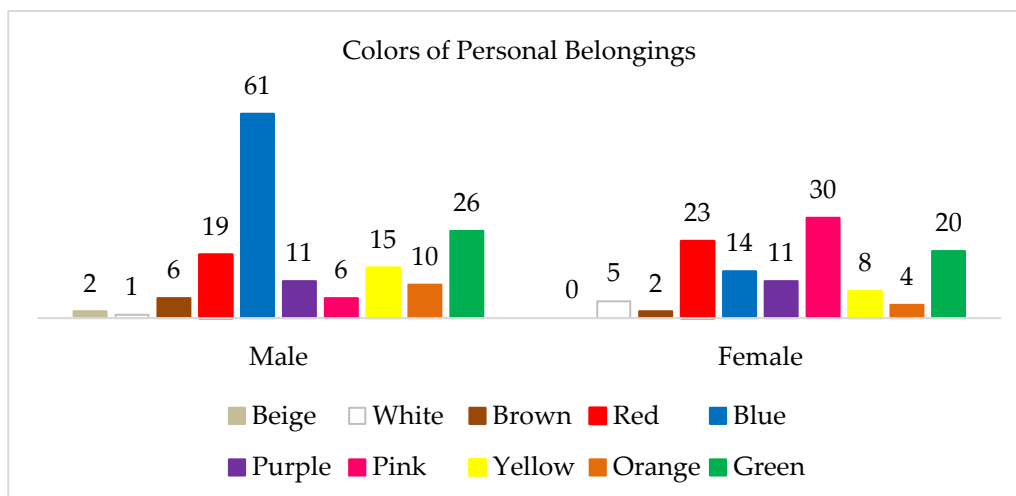

Figure 5. The distribution of the colors of the personal belongings of the characters by gender

Male characters mostly had blue, green, and red personal belongings, while female characters mostly had pink, red, and green personal belongings. Most male characters (47) had blue personal belongings, whereas most female characters (24) had pink personal belongings. There was a broader difference in the colors of the personal belongings than those of the clothes between male and female characters.

Occupations

Figure 6 shows the distribution of the occupations of the characters by gender.

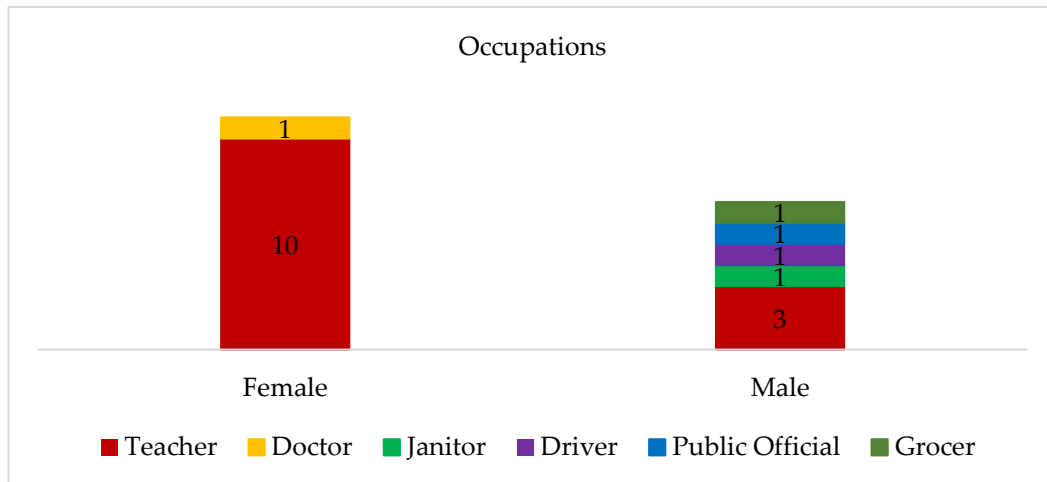

Figure 6. The distribution of the occupations of the characters by gender

Eighteen characters (11 female and seven male characters) had specific occupations. Ten female characters were teachers, and one was a doctor. Male characters were teachers (3), a janitor (1), a driver (1), a public official (1), or a grocer (1). Interestingly, male characters were engaged in more diverse occupations than female characters, while females were predominantly associated with teaching.

Actions

Figure 7 shows the distribution of the actions of the characters by gender.

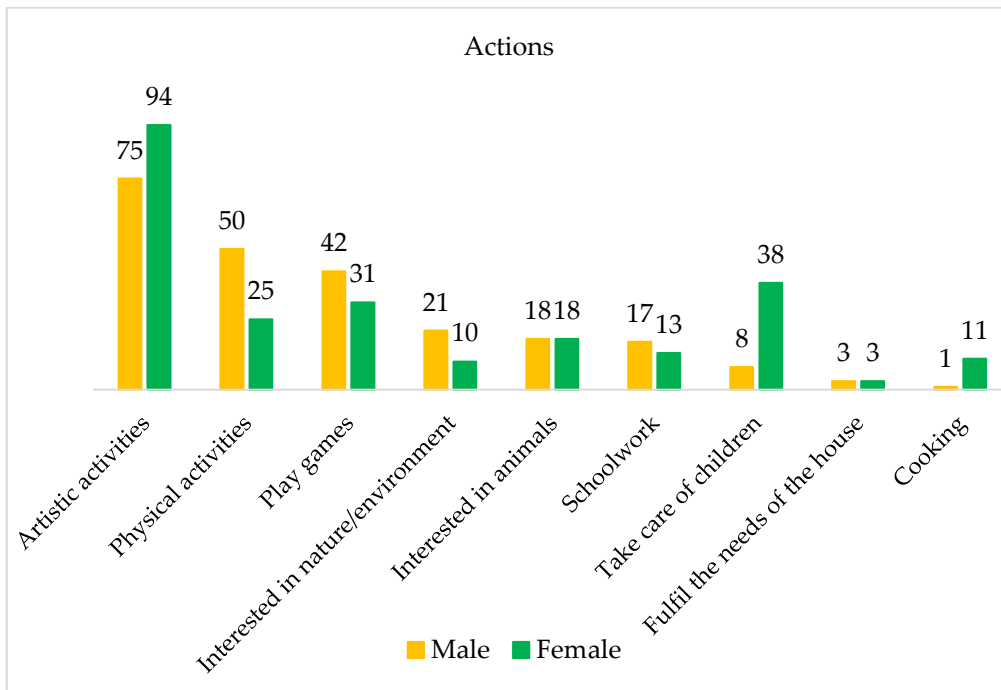

Figure 7. The distribution of the actions of the characters by gender

Male characters were mostly engaged in artistic and physical activities, played games, and were interested in nature/environment. Female characters were mostly engaged in artistic activities and child-rearing, played games, and performed physical activity. Taking care of children was more dominant among female characters. More female characters (30) took care of children than male characters. On the other hand, more male characters (25) were engaged in physical activity than female characters. It is concerning that the RFEL books portray women as the sole caregivers of children, whereas they do not assign any responsibility to men in that regard.

Toys

Figure 8 shows the distribution of the toys of the characters by gender.

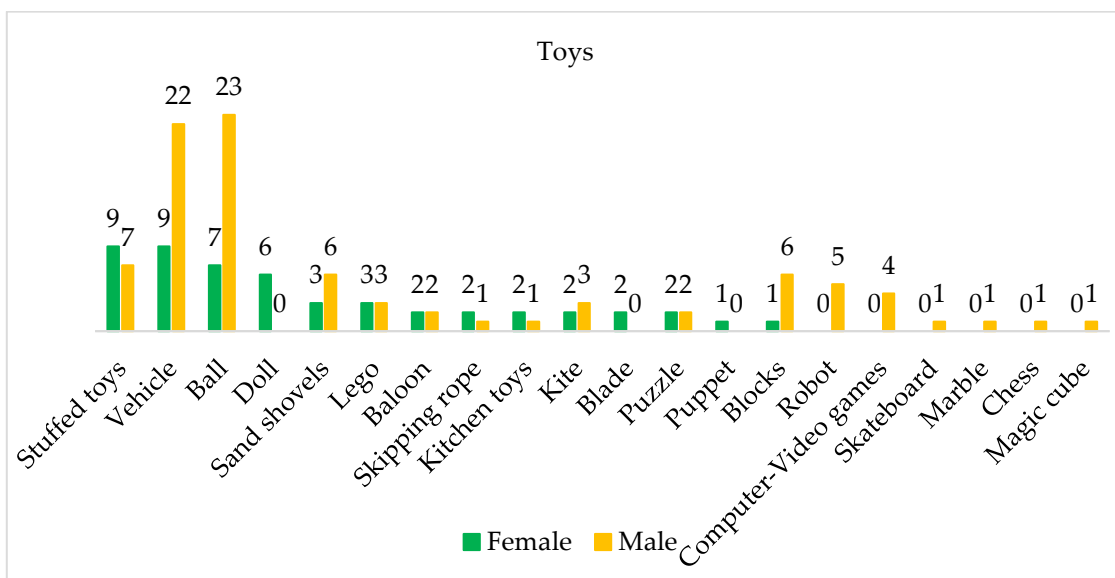

Figure 8. The distribution of the toys of the characters by gender

Male characters mainly played with balls, vehicles, stuffed toys, sand shovels, and blocks, whereas female characters mainly played with stuffed toys, vehicles, balls, dolls, and sand shovels. Playing with balls and vehicles was more prevalent among male characters. In other words, more male characters played with balls (16) and vehicles (13) than female characters. What is more, the books portrayed male characters playing a wider range of games, such as video games, magic cubes, and chess. On the other hand, they portrayed female characters mainly playing with dolls and balloons.

Settings

Figure 9 shows the distribution of the venues by gender.

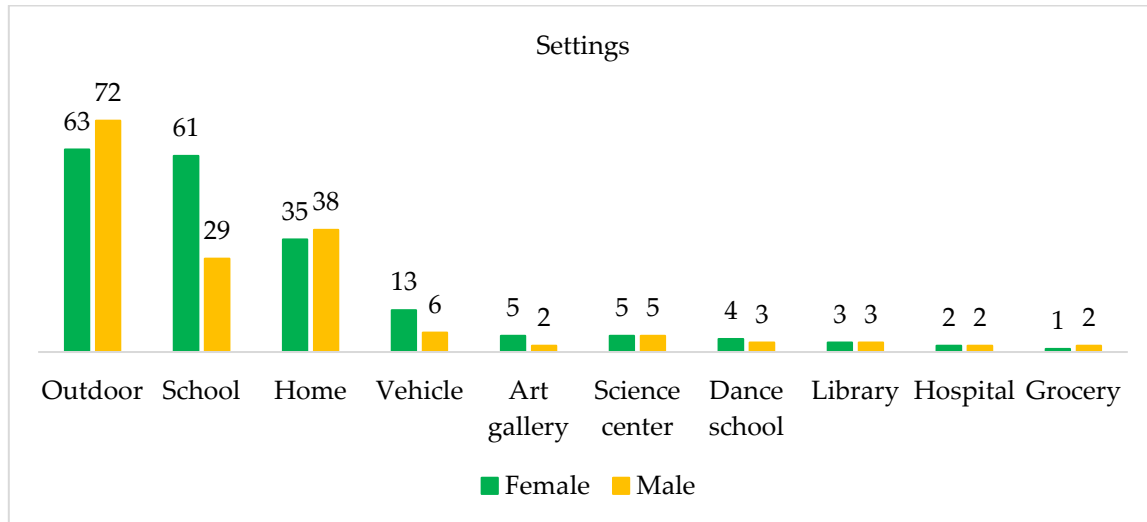

Figure 9. The distribution of the venues by gender

The books portrayed male and female characters outdoors, at school, or at home. Interestingly, there were more female characters at school than males. However, there was no difference in terms of other venues between male and female characters.

Conclusion, Discussion, and Recommendations

This study investigated the RFEL illustrated children's books in terms of gender roles. We arrived at some conclusions based on the results. The most general result is that the RFEL books try to break the stereotypes in terms of gender representation and venues by including many female characters and portraying them as spending time outside the home. However, the RFEL books seem to perpetuate traditional gender roles regarding clothes, personal belongings, occupations, actions, and toys. We discussed the results in detail about the literature.

More than half the characters in the RFEL books are females (56%). Somer and Değirmenci (2015) also found that illustrated children's books had more female characters (67) than male characters (55). However, research shows that textbooks contain more male characters than female characters (Arslan Özer, Karataş and Ergün, 2019; Güney, 2016; Satılmış, 2019; Tezer Asan, 2010). Kaynak and Aktaş (2017) and Gündüz Şentürk (2015) reported that preschool fairy tales and storybooks had a similar number of male and female characters, which has also been documented by Bağçeli Kahraman

and Özdemir (2019). Our results are also consistent with the results of studies conducted in other countries. For example, Filipovic (2018) found that Irish preschool children's books had more than three times as many male characters as females. Axell and Boström (2021) focused on 180 illustrated children's books about technology in libraries in Sweden and observed that all those books had more male characters than female characters. Concorda (2018) detected that the textbooks in Romania included much more male characters than female characters. Ultimately, research shows that books have either more male characters than female characters or a similar number of male and female characters. However, our results showed that the RFEL books had more female characters than male characters. This is a promising result because eight of the 45 RFEL books are already a series about a male protagonist (Very Curious). Six in ten books had male protagonists. Kitiş Çınar (2013) determined that most textbooks had male protagonists. Filipovic (2018) reported that Irish preschool children's books had ten male protagonists and only one female protagonist. Research also shows that the best-selling illustrated children's books in the USA (Scott, 2019; McIntyre, 2017) and Australia (Mokrzycki, 2020) have more male protagonists than female protagonists. Luyt, Lee, and Yong (2011) also documented the same uneven distribution of male and female protagonists in children's books in Singapore. On the contrary, Gooden and Gooden (2001) reported that female protagonists were more prevalent in children's books than male protagonists. On the other hand, Turner-Bowker (1996) found no difference in the distribution of male and female protagonists in children's books. However, they concluded that male characters, in general, were more prevalent than female characters. Our results showed that eighteen books had male characters on their covers. Eleven books had female characters on their covers. Fourteen books had both male and female characters on their covers. Nine of those books had an equal number of male and female characters on their covers. Four books had more female characters on their covers, while one book had more male characters on its cover. Our result is consistent with the literature. For example, Filipovic (2018) documented that seven in ten children's books had either male characters or portrayed male characters more predominantly than female characters on their covers. They also added that none of the books portrayed female characters on their covers. The bond between children and books depends on how they identify themselves with the characters in those books (Sever, 2010). Therefore, illustrated children's books should feature male and female characters with which both boys and girls can identify. Children love reading books if they love their characters (Lüle Mert, 2012). The covers of children's books should be interesting and compatible with the subject (Demirci, 2006). Therefore, book covers should include both male and female characters to make them more appealing to girls and boys.

The female characters in the RFEL books mostly wore blue, red, pink, green, and purple, while male characters mostly wore blue, green, brown, red, and yellow. More female characters were wearing pink than male characters. On the other hand, more male characters were wearing blue than female characters. Male characters mostly had blue, green, and red personal belongings, whereas female

characters mostly had pink, red, and green personal belongings. Female characters had more pink personal belongings than male characters, whereas male characters had more blue personal belongings than female characters. These results indicate that the RFEL books associate pink with girls and blue with boys. Kaynak and Aktaş (2017) documented those women mostly wore red, green, purple, blue, and pink while men mostly wore blue, red, yellow, and green. Gürşimşek and Günay (2005) found that preschool books mostly had female characters wearing pink. Bağçeli Kahraman and Özdemir (2019) also reported that female characters mostly wore pink and purple, while male characters mostly wore blue and green. Sönmez and Dikmenli (2021) examined life science textbooks and detected that the books associated pink and light colors with women and blue and dark colors with men. They added that the books associated green, yellow, red, and purple with both sexes. However, Arslan Özer, Karataş, and Ergün (2019) did not find any difference in color choices between male and female characters in primary school Turkish textbooks. Filipovic (2018) also did not detect any difference in color choices between male and female characters in Irish children's books. On the other hand, Mokrzycki (2020) documented that almost all female characters in Australia's best-selling children's books were portrayed as girls wearing pink. Shortly, we can state that some children's books try to break traditional gender stereotypes, whereas others reproduce them. The books that promote gender roles associate blue with masculinity and pink with femininity. Therefore, it is not surprising that children who read those books get the impression that "boys wear blue and girls wear pink." The sexualization of colors also manifests itself in baby showers and kids' bedroom designs (Büyükokutan Töret, 2018). Therefore, we should keep in mind that colors have no gender and make sure that children see and have things in different colors.

Almost all female characters in the RFEL books were teachers, whereas the male characters were teachers, janitors, drivers, public officials, or grocers. Interestingly, three male (43%) and ten female (91%) characters were portrayed as teachers. A wide range of occupations was taken up by male characters, whereas female characters were only teachers (10) or doctors (1). Somer and Değirmenci (2015) also documented that female characters in illustrated children's books were involved in four different occupations, whereas male characters were involved in 13 different occupations. Bağçeli Kahraman and Özdemir (2019) also detected an uneven distribution of occupations among male and female characters in illustrated children's books. They reported that female characters had ten different occupations, whereas male characters took up 32 different occupations. Satılmış (2019) also found that male characters in Turkish textbooks were involved in a wide range of occupations compared to female characters. Similarly, Güney (2016) determined that male and female characters in sixth-grade textbooks were involved in 57 and 17 occupations, respectively. Yıldız (2013) looked into religious culture and moral knowledge textbooks and found that female and male characters took up 5 and 15 occupations, respectively. Shortly, children's books and textbooks portray men as capable people who can take up a wide range of occupations, whereas they present women as people who can do only certain jobs. Our

results are consistent with the literature. Women are portrayed as teachers, cashiers, nurses, tailors, architects, flight attendants, pharmacists, and housewives, whereas men are portrayed as managers, waiters, shopkeepers, drivers, administrators, pilots, postmen, policemen, engineers, miners, mechanics, and scientists (Bağçeli Kahraman and Özdemir, 2019; Caldwell and Wilbraham, 2018; Dilek, 2014; Güney, 2016; Kaynak and Aktaş, 2017; Satılmış, 2019; Somer and Değirmenci, 2015; Sönmez and Dikmenli, 2021; Tezer Asan, 2010; Vatandaş, 2007; Yıldız, 2013). Many other researchers show that children's books and textbooks depict female characters as teachers because there is a general misconception that the teaching profession allows women to manage domestic and productive roles side by side (Çermik, Doğan and Şahin, 2010; Nayır and Taneri, 2013). This misconception restricts women within domestic walls and prevents them from taking an active role in work-life (Topal, 2012). In other words, the uneven distribution of occupations taken up by male and female characters in children's books and textbooks perpetuates unrealistic gender roles in society. For example, more than half the teachers between 2019 and 2020 in Turkey were women (59.05%) (MNE, 2020). Similarly, more than half the healthcare professionals in 2020 in Turkey were women (56%) (Ministry of Health, 2020).

The male characters in the RFEL books were mostly engaged in artistic and physical activities or played games, whereas female characters were mostly engaged in artistic activities, looked after children, or played games. More female characters were taking care of children than male characters, whereas male characters were more engaged in physical activities than female characters. Kaynak and Aktaş (2017) also documented those female characters mostly cooked, took care of children, performed artistic activities, or did needlework, whereas male characters were mostly engaged in physical activities, drove vehicles, or read books. Somer and Değirmenci (2015) and Arslan Özer, Karataş, and Ergün (2019) also reported that female characters did house chores more than male characters. Bağçeli Kahraman and Özdemir (2019) found that female characters in illustrated children's books were engaged in artistic-cultural activities or shopping, whereas male characters did sports, drove vehicles, and spent their time in nature. Sönmez and Dikmenli (2021) also determined that female characters were associated with house chores, shopping, child-rearing, rope-jumping, and music, whereas male characters were portrayed as breadwinners who did mechanical work, drove cars, and played balls, video games, or brain training games. Özdemir and Balcı Karaboğa (2019) observed that male characters in mathematic textbooks were mostly engaged in work-related tasks, whereas female characters mostly did house chores (cooking, cleaning, taking care of children, etc.). Yıldız (2013) documented those female characters looked after children, cooked, and did cleaning much more than male characters. Filipovic (2018) also reported that Irish children's books depicted female characters as women who spent most of their time caring for their babies. Luyt et. al. (2011) observed that children's books in Singapore associated ball-playing, horse-riding, climbing, and running with male characters and flower-picking and doing house chores with female characters. In conclusion, textbooks and children's books portray female characters as women doing house chores and looking after children and male

characters as men performing physical activities and work-related tasks. This result indicates that textbooks and children's books reproduce traditional gender roles.

The male characters in the RFEL books played mostly with balls, vehicles, stuffed toys, sand shovels, or play blocks, whereas female characters played mostly with stuffed toys, vehicles, dolls, and sand shovels. Male characters played with balls and vehicles more than female characters. What is more, male characters had more toys to play with than female characters. It is also interesting that it was only the male characters playing video games (computers, tablets, play consoles, etc.), chess, and brain training games (magic cube), whereas female characters played exclusively with dolls and balloons. Kaynak and Aktaş (2017) documented those female characters played mostly with dolls, vehicles, and balls, whereas male characters played with stuffed animals, vehicles, and balls. Güder Yağan and Alabay (2016) reported that female characters played mostly with tea party sets, sewing kits for kids, and baby dolls, whereas male characters played mostly with vehicles, construction equipment, and repair kits. Sönmez and Dikmenli (2021) found that cute animals and kitchenware were associated with girls and bikes, cannons, cars, computers, guns, and planes with boys. Consequently, we can state that children's books promote traditional gender roles. Male characters are depicted as boys involved in mental and physical activities, making such activities "men's tasks." On the other hand, female characters are depicted as girls doing house chores and looking after children, conveying the message to girls that they are supposed to take on those responsibilities when they grow up.

The last results were concerned with the venues where the male and female characters had been to. Both female and male characters in the RFEL books had been outdoors (parks, gardens, etc.) and indoors (school, home, etc.). Male characters were depicted as spending more time outdoors than female characters. On the other hand, female characters were portrayed as spending more time at school than male characters. Bağçeli Kahraman and Özdemir (2019) and Özdemir and Balcı Karaboğa (2019) observed that male characters spent more time outdoors whereas female characters spent more time at or around the home. Yıldız (2013) found that male characters were depicted as spending much more time outdoors than female characters. Concordia (2018) also determined that the textbooks in Romania portrayed male characters as boys spending much more time in public spaces than female characters, whereas female characters spent much more time in private spaces than male characters. However, Luyt et. al. (2011) documented that children's books in Singapore depicted male characters as spending much more time in both public and private spaces than female characters.

Illustrated children's books play as much an important role in children's perceptions of gender as the family and social environment. This study focused on the illustrated children's books in the Reading Fish (Okuyan Balık) Electronic Library (RFEL), accessible to children of all ages and disabilities. The illustrated children's books in the RFEL are free of charge and are in written and audio formats so that children with reading disabilities or visual impairment can also enjoy them. Therefore, we think

that this study is important because it provides valuable information regarding what kind of messages the illustrated children's books in the RFEL convey about gender roles. Our results and the literature show that there are two types of children's books; those that defy traditional gender roles and those that promote them. We think children's books should have male and female characters who can do anything if they set their mind. In addition, children's books' authors should ensure that all characters, girls or boys, are engaged in similar activities to show young readers that their biological sex does not determine what they can or cannot do. Children's books should portray male and female characters in such a way that it should prevent people from succumbing to misconceptions that "women can or cannot do..." or "men can or cannot do..." Illustrated children's books should have both male and female characters on their covers so that every young reader can take them as role models and identify with them easily. Boys and girls learn from children's books. Therefore, such books should portray female characters as women taking up a wide range of occupations, performing physical activities, and playing brain training games. On the other hand, they should depict male characters as men taking care of children and doing house chores. Both male and female characters in children's books should claim their position in public and private spheres. Children's books should not associate colors with masculinity or femininity. Authors should pay attention to these criteria when writing children's books to ensure that young readers can develop healthy perceptions of gender. However, traditional gender roles cannot be dispelled only by books. At this point, the responsibility lies on the shoulders of parents and teachers, who should ask children various questions, hold in-depth dialogues with them, and use different methods and techniques, such as interactive reading. We think these efforts will heighten children's awareness of gender stereotypes and inequality because achieving change in traditional gender roles requires a conscious effort at many points.

Kaynakça

- Aktaş, G. (2011). *Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip ailelerde kız çocuklarına ilişkin aile içi kültürel tanımlamalar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Anderson, D. A., & Hamilton, M. (2005). Gender role stereotyping of parents in children's picture books: The invisible father. *Sex Roles*, 52(3-4), 145-151. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-1290-8>
- Arslan Özer, D., Karataş, Z., & Ergün, Ö. R. (2019). Analysis of gender roles in primary school (1st to 4th grade) Turkish textbooks. *Eurasian Journal of Educational Research*, 79, 1-20. <https://doi.org/10.14689/ejer.2019.79.1>
- Ary, D., Jacobs, L. C., & Sorensen, C. K. (2010). *Introduction to research in education*. Wadsworth Cengage Learning.
- Axell, C., & Boström, J. (2021). Technology in children's picture books as an agent for reinforcing or challenging traditional gender stereotypes. *International Journal of Technology and Design Education*, 31, 27-39. <https://doi.org/10.1007/s10798-019-09537-1>
- Aytekin, Ç., Artan, İ., Kangal, S. B., Çalışandemir, F., & Özkızıklı, S. (2016). Investigating the perception of children about parents. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Faculty of Education*, 38, 168-188.
- Bacanlı, H. (2011). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bağçeli Kahraman, P., & Özdemir, H. (2019). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 13(27), 64-85. <https://doi.org/10.29329/mjer.2019.185.4>
- Barut, Y. (2020). Eğitimin psikolojik temelleri. Kiroğlu, K. & Elma, C. (Ed.), *Eğitim bilimine giriş içinde* (ss. 106-128). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162. <https://doi.org/10.1037/h0036215>
- Beylikdüzü İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. (2020, Eylül 22). *Okuyan Balık Sesli Elektronik Kütüphanesi açıldı*. <https://beylikduzu.meb.gov.tr/www/okuyan-balik-sesli-elektronik-kutuphanesi-acildi/icerik/1592>
- Büyükokutan Töret, A. (2018). Geleneksel cinsiyet tayini uygulamalarının günümüz kent toplumuna evrimine bir örnek: Cinsiyet partileri. *Folklore/Literature*, 24(94), 103-118. <https://doi.org/10.22559/folklor.227>
- Caldera, Y. M., Huston, A. C., & O'Brein, M. (1989). Social interactions and play patterns of parents and toddlers with feminine, masculine and neutral toys. *Child Development*, 60(1), 70-76. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1989.tb02696.x>

- Caldwell, E. F., & Wilbraham, S. J. (2018). Hairdressing in space: Depiction of gender in science books for children. *Journal of Science & Popular Culture*, 1(2), 101-118. https://doi.org/10.1386/jspc.1.2.101_1
- Çermik, H., Doğan, B., & Şahin, A. (2010). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri. *Pamukkale University Journal of Education*, 28, 201-212.
- Concorda, E. (2018). Gender stereotypes in school textbooks. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 4, 65-81. Retrieved from <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=730066>
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika*. (Çev. C. Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Deaux, K. (1985). Sex and gender. *Annual Review of Psychology*, 36(1), 49-81. Retrieved from <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.ps.36.020185.000405>
- Değirmenci, G. Y., & Somer, B. (2015). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet kavramı açısından incelenmesi. *Proceedings of the EJER Congress 2015* (ss. 81-90). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27.
- Deniz, M. E. (2009). Eğitimin psikolojik temelleri. Karip, E. (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (ss. 105-146). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dilek, A. (2014). 4-6 yaş çocuk öykülerindeki kadın kahramanların mesleksel analizi. *Journal of Qafqaz University Philology and Pedagogy*, 2(1), 94-102.
- Dökmen, Y, Z. (2015). *Toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç. Ecevit, Y. & Karkıner, N. (Ed.), *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi* içinde (ss. 2-29), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Erbaş, S. (2019). Küçük zihinlere yerleştirilen toplumsal cinsiyet roller. *Mavi Atlas*, 7(1), 185-210. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.524906>
- Filipovic, K. (2018). Gender representation in children's books: Case of an early childhood setting. *Journal of Research in Childhood Education*, 32(3), 310-325. <https://doi.org/10.1080/02568543.2018.1464086>
- Gilbert, L. A., & Scher, M. (1999). *Gender and sex in counseling and psychotherapy*. Allyn & Bacon.
- Gooden, A. M., & Gooden, M. A. (2001). Gender representation in notable children's picture books: 1995-1999. *Sex Roles*, 45, 89-101. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1013064418674>

- Göker, S. (2015). Tele-yaşamlar: Gerçeklik ve kurgu bağlamında Türkiye’de realite programlar. *Global Media Journal TR Edition*, 6(11), 261-282. Retrieved from <https://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/Go%CC%88ksel%20GO%CC%88KER.pdf>
- Güder Yağan, S., & Alabay, E. (2016). 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 91-114.
- Gümüšoğlu, F. (2014). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Journal of Society and Democracy*, 2(4), 39-50.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: “Kinder” reklam filmleri üzerine bir inceleme]. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 38(1), 75-89. https://doi.org/10.17064-i_ifhd.33281-212128
- Gündüz Şentürk, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocukları için basılan resimli öykü kitaplarının toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar yönünden incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Güney, N. (2016). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet incelemesi. *Turkish Studies*, 11(3), 1229-1248. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9166>
- Günindi Ersöz, A. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürşimşek, I., & Günay, V. D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dildışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 53-63.
- Kaynak, D. (2017). *Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Kaynak, D., & Aktaş, E. (2017) Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Journal of EKEV Academy*, 72, 67-85. <https://doi.org/10.17753/Ekev786>
- Kırbaşoğlu Kılıç, L., & Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *Journal of ODÜ Social Sciences Institute Social Sciences Research*, 2(3), 129-148.
- Kitiş Çınar, E. (2013). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Koçyiğit Özyiğit, M. (2019). *Psikolojik danışman ve psikolog adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kok, J. L., & Findlay, B. (2006). An exploration of sex-role stereotyping in australian award-winning children’s picture books. *The Australian Library Journal*, 55(3), 248-261. <https://doi.org/10.1080/00049670.2006.10721857>

- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Langlois, J. H., & Downs, A. C. (1980). Mothers, fathers, and peers as socialization agents of sex-typed play behaviors in young children. *Child Development*, 51(4), 1237-1247. <https://doi.org/10.2307/1129566>
- Lüle Mert, E. (2012). İlköğretim 6.,7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi. *Amasya Education Journal*, 1(1), 73-93.
- Luyt, B., Lee, S. S., & Yong, N. Y. (2011). Gender representations and stereotypes in Singaporean picture books: 1970 to 2008. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, 16(3), 49-65. Retrieved from <https://mjlis.um.edu.my/article/view/6712/4392>
- McCabe, J., Fairchild, E., Grauerholz, L., Pescosolido, B., & Tope, D. (2011). Gender in twentieth-century children's books. *Gender & Society*, 25(2), 197-226. <https://doi.org/10.1177/0891243211398358>
- McIntyre, J. C. (2017). *Gender and race in children's picture books: A tragedy in three studies* (Unpublished doctoral dissertation). Harvard University, Cambridge.
- Merriam, S. B. & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. (4th ed.). Jossey-Bass.
- Miles, A. M., & Huberman, M. B. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. California: SAGE.
- Ministry of National Education Department of Research and Development of Education. (2008). *Medyada tore ve namus cinayetlerinin yansımaları, veliler ve öğrenciler üzerindeki etkileri*. Retrieved from https://www.meb.gov.tr/earged/earged/tore_namus_etkileri.pdf
- Mokrzycki, S. (2020). What makes a family? The radical portrayal of diverse families in Australian picture books. *Gender Forum*, 75, 37-52. Retrieved from http://genderforum.org/wp-content/uploads/2020/03/Complete-Diversifying-YA-and-Childrens-Literature-2020_03.pdf#page=40
- Nayır, K. F., & Taneri, P. O. (2013). Karatekin Üniversitesi pedagojik formasyon öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini seçme nedenlerine ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi. *Çankırı Karatekin University Journal of Karatekin Humanities*, 2(1), 1-12.
- Özdemir, E., & Balcı Karaboğa, A. (2019). Ortaokul matematik ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 15(3), 760-781. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.580405>
- Peretti, P. O., & Sydney, T. M. (1984). Parental toy choice stereotyping and its effects on child toy preference and sex-role typing. *Social Behavior and Personality*, 12(2), 213-216. <https://doi.org/10.2224/sbp.1984.12.2.213>

- Republic of Turkey Ministry of Health. (2020). *2020 Faaliyet raporu [2020 annual report]*.
https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/40174,2020-faaliyet-raporupdf.pdf?0&_tag1=CFE4DA6D46D2723FAEA3B955BC4E198FEDE93BBE
- Republic of Turkey of Ministry of National Education. (2020). *Millî Eğitim Bakanlığı İstatistikleri, Örgün Eğitim 2019-2020 [Statistics of Ministry of National Education, Formal Education 2019-2020]*.
http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=396
- Salman Erden, Y. T. (2019). *Resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet olgusunun incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Sarıtaş, E. & Şahin, Ü. (2018). Hayat bilgisi ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri üzerine bir inceleme. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Education Faculty*, 48, 463-477.
- Satılmış, S. (2019). 5. sınıf Türkçe ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi University Journal of Social Sciences*, 20, 1-14. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.555475>
- Scott, M. N. (2019). *Gender, intertextuality & market demands: Publishing children's picture books* (Unpublished departmental honors thesis). The University of Tennessee Chattanooga, Tennessee. Retrieved from <https://scholar.utc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1236&context=honors-theses>
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sever, S., & Aslan, C. (2012). The framework of character in children's literature works presentation of gender roles in creating. *Proceedings of the III. National Youth and Children's Literature Symposium*. (pp. 691-702). Ankara: Ankara University Child and Youth Literature Application and Research Center (ÇOGEM).
- Sherif, C. W. (1982). Needed concepts in the study of gender identity. *Psychology of Women Quarterly*, 6(4), 375-398. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1982.tb01067.x>
- Sönmez, K., & Dikmenli, Y. (2021). İlkokul sosyal bilgiler ders kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 10(1), 434-458. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.732000>
- Taylor, F. (2003). Content analysis and gender stereotypes in children's books. *Teaching Sociology*, 31(3), 300-311. <https://doi.org/10.2307/3211327>
- Tezer Asan, H. (2010). Ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanması. *Fe Journal*, 2(2), 65-74. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000033
- Topal, Ö. (2012). *Toplumsal cinsiyetin inşası: 7-12 yaş grubu örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Tsao, Y. L. (2008). Gender issues in young children's literature. *Reading Improvement*, 45(3), 108-115. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/Gender-Issues-in-Young-Children%27s-Literature-Tsao/d72200d6dd74289c3cc434e308cb25e80500469b>
- Turner-Bowker, D. M. (1996). Gender stereotyped descriptors in children's picture books: Does "Curious Jane" exist in the literature? *Sex Roles*, 35(7), 461-488. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01544132>
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56.
- Weitzman, L. J., Eifler, D., Hokada, E., & Ross, C. (1972). Sex-role socialization in picture books for preschool children. *American Journal of Sociology*, 77(6), 1125-1150. <https://doi.org/10.1086/225261>
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yaylı, D., & Kitiş Çınar, E. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitapları görsellerinde toplumsal cinsiyet. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 2075-2096. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6870>
- Yener, T. (2020). *Okul öncesi hikâye kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rollerinin kitabın metinsel içeriği ve kitabın resimleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (9. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2013). İlkokul ve ortaokul din kültürü ve ahlak bilgisi kitapları görsellerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. *Religious Studies*, 16(42), 143-165.